

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Departament Finansów i Bankowości

Nr ew. .219/99/P/98/214/DFB

DFB-410010/98

INFORMACJA

***o wynikach kontroli udostępniania akcji Skarbu Państwa
pracownikom niektórych prywatyzowanych banków***

SPIS TREŚCI

CZEŚĆ OGÓLNA	3
I. CHARAKTERYSTYKA KONTROLI	3
II. SYNTEZA USTALEŃ I OCEN KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI	4
III. WNIOSKI	7
CZEŚĆ SZCZEGÓŁOWA	8
IV. CHARAKTERYSTYKA STANU PRAWNEGO	8
V. UWARUNKOWANIA ORGANIZACYJNO-PRAWNE KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI	13
VI. ISTOTNE USTALENIA KONTROLI	16
6.1. TRYB PRYWATYZACJI SKONTROLOWANYCH BANKÓW	16
6.2. CZYNNOŚCI PRZYGOTOWAWCZE DO ZBYWANIA AKCJI	18
6.3. WYKONYWANIE CZYNNOŚCI TECHNICZNYCH W PROCESIE UDOSTĘPNIANIA AKCJI	22
6.3.1. Wezwanie do składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji	22
6.3.2. Sporządzenie list uprawnionych pracowników	23
6.3.3. Ustalenie liczby akcji i ich podział pomiędzy grupy pracowników	26
6.3.4. Ogłoszenie o przystąpieniu do zbywania akcji	28
6.3.5. Zawarcie umów zbycia akcji	29
6.4. REZULTATY PROCESU UDOSTĘPNIANIA PRACOWNIKOM AKCJI SKONTROLOWANYCH BANKÓW	32
OPIS POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO I DZIAŁAŃ PODJĘTYCH PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI	37
Załącznik 1: WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH	40

CZĘŚĆ OGÓLNA

I. CHARAKTERYSTYKA KONTROLI

Nr kontroli: P/98/214

Temat kontroli: Udostępnianie akcji Skarbu Państwa pracownikom niektórych prywatyzowanych banków.

W okresie od listopada 1998 r. do stycznia 1999 r. Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła z własnej inicjatywy kontrolę udostępniania pracownikom akcji należących do Skarbu Państwa prywatyzowanych w latach 1997 - 1998 banków. Skontrolowano Ministerstwo Skarbu Państwa (MSP), Powszechny Bank Kredytowy SA w Warszawie (PBK SA), Bank Polska Kasa Opieki SA - Grupa Pekao SA (Pekao SA) oraz Bank Handlowy w Warszawie SA (BH SA).

Celem kontroli była ocena działalności Ministra Skarbu Państwa oraz prywatyzowanych banków w zakresie realizacji uprawnień pracowników do nabycia należących do Skarbu Państwa akcji tych banków. Realizacja tego celu wymagała m.in. zbadania:

- stopnia przygotowania kontrolowanych podmiotów do udostępnienia akcji pracownikom;
- prawidłowości określenia kręgu uprawnionych pracowników do nabycia akcji;
- poprawności sporządzenia list uprawnionych pracowników;
- rzetelności ustalenia ilości akcji przeznaczonych do zbycia uprawnionym pracownikom;
- prawidłowości zawierania umów zbycia akcji;
- sprawności nadzoru Ministerstwa Skarbu Państwa nad przebiegiem udostępniania pracownikom akcji prywatyzowanych banków.

Kontrolę przeprowadził i koordynował Departament Finansów i Bankowości NIK.

Problematyka nieodpłatnego udostępniania pracownikom akcji prywatyzowanych przedsiębiorstw państwowych (innych niż banki) była przedmiotem kontroli NIK,

przeprowadzonej w drugim półroczu 1998 roku. Kontrola ta wykazała, że nieodpłatne zbycie akcji/udziałów na podstawie ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych było procesem wymagającym dużej sprawności organizacyjnej i właściwego przygotowania merytorycznego ze strony MSP. Z ustaleń kontroli wynika, że m.in. zbyt późno MSP pojęło działania przygotowawcze do wdrożenia procedur nieodpłatnego udostępniania akcji/udziałów, zaś realizacja tego procesu przebiegała z błędami oraz przy nie zawsze właściwym nadzorze MSP. Wyniki przedmiotowej kontroli stanowiły podstawę do sformułowania pod adresem MSP stosownych wniosków, dotyczących m.in. poprawy nadzoru nad wykonywanymi przez spółki czynnościami związanymi ze zbyciem akcji, weryfikacji dokumentacji przekazywanej do MSP oraz zaprowadzenia rejestru umów nieodpłatnego udostępnienia akcji należących do Skarbu Państwa¹.

II. SYNTEZA USTALEŃ I OCEN KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI

1. W wyniku przeprowadzonego procesu udostępniania należących do Skarbu Państwa akcji uprawnionym pracownikom trzech zbadanych banków, z możliwości nabycia tych akcji skorzystało ogółem 36.182 osób. Łączna wartość nominalna udostępnionych pracownikom akcji wynosiła 55.257.125 zł, natomiast ich wartość rynkowa² - ok. 1.477,9 mln zł [s. 33]³. W poszczególnych bankach sytuacja pod tym względem przedstawiała się następująco:

- 3.239.796 akcji PBK SA (o wartości nominalnej 16.198.980 zł i wartości rynkowej ok. 294,8 mln zł) nieodpłatnie otrzymało 3.637 uprawnionych pracowników; liczba akcji przypadająca na jednego pracownika wahała się od 6 do 1350, a ich wartość rynkowa - od 546 zł do 122.850 zł [s.34];
- 4.622.943 akcje BH SA (o wartości nominalnej 18.491.772 zł i wartości rynkowej ok. 265,8 mln zł) zostały sprzedane po cenie nominalnej (4 zł za 1 akcję) 4.370 uprawnionym pracownikom; liczba akcji sprzedanych jednemu pracownikowi wahała się od 2 do 3.172, a ich wartość rynkowa - od 115 zł do 182.390 zł [s.34]; pracownicy zatrudnieni w jednostkach zagranicznych Banku

¹ Informacja o wynikach kontroli nieodpłatnego nabywania akcji przez pracowników i innych uprawnionych w procesie prywatyzacji przedsiębiorstw, Warszawa, czerwiec 1999 r., DSPiP-41005/98, Nr ewid. 181/99/P/98/110/DSP.

² Wartość rynkową akcji obliczono według ceny notowania giełdowego w dniu 31 sierpnia 1999 roku.

³ W nawiasach podano strony szczegółowej części niniejszej Informacji, na których znajduje się szersze omówienie poszczególnych ustaleń bądź uzasadnienie ocen.

nabyli przeciętnie 2,5-krotnie więcej akcji niż osoby zatrudnione w oddziałach krajowych [s.35];

- 20.566.373 akcje banków Grupy Pekao SA (o wartości nominalnej 20.566.373 zł i wartości rynkowej ok. 917,3 mln zł) rozdysponowano pomiędzy 28.175 pracowników; na jedną uprawnioną osobę przypadło nieodpłatnie od 100 do 1.504 akcji, a wartość rynkowa tych akcji wynosiła odpowiednio: 4.460 zł i 67.078 zł [s.34-35];
2. Zezwoleń na prywatyzację wszystkich powyższych banków - zgodnie z obowiązującymi przepisami - udzieliła (w formie stosownych uchwał) Rada Ministrów. W uchwałach tych zostały również określone zasady udostępniania pracownikom akcji, w tym - maksymalny odsetek ogólnej liczby akcji poszczególnych banków, który powinien zostać przeznaczony dla uprawnionych pracowników (nie więcej niż 7,14% ogólnej liczby akcji Banku Handlowego SA i do 15% ogólnej liczby akcji Pekao SA oraz Powszechnego Banku Kredytowego SA [s.17-19].
3. Ustalono, że Minister Skarbu Państwa, w zawartych z prywatyzowanymi bankami umowach, zlecił im wykonanie czynności technicznych, związanych z przeprowadzeniem udostępnienia akcji pracownikom. Kontrola realizacji zadań wynikających z postanowień przedmiotowych umów nie wykazała istotnych nieprawidłowości przy wykonywaniu (przez wszystkie prywatyzowane banki) takich czynności, jak:
- wzywanie uprawnionych pracowników do złożenia oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji [s.23-24];
 - przyjmowanie oświadczeń o zamiarze nabycia akcji i zaświadczeń o okresach zatrudnienia [s.25];
 - ustalanie - określonej w uchwałach Rady Ministrów - ogólnej ilości akcji udostępnianych pracownikom [s.26-27];
 - podział akcji na poszczególne grupy uprawnionych pracowników [s.27-29];
 - ogłaszanie o przystąpieniu do nieodpłatnego zbywania akcji uprawnionym pracownikom [s.29-30];
 - zawieranie umów zbycia akcji [s.30-32];
 - rozpatrywanie reklamacji [s.28-29].
4. Istotną nieprawidłowością, jaka wystąpiła w kontrolowanych działaniach, było natomiast - w ocenie NIK - zaakceptowanie przez Ministerstwo Skarbu Państwa,

przedłożonej przez Pekao SA, ostatecznej listy uprawnionych pracowników do nieodpłatnego nabycia akcji tego Banku. Na liście tej nie zostały uwzględnione osoby (99), które - po prawidłowym złożeniu oświadczenia o zamiarze nabycia akcji banku wraz z zaświadczeniem o okresie zatrudnienia - złożyły oświadczenie o skorzystaniu z prawa do nieodpłatnego nabycia akcji w innej prywatyzowanej spółce [s.24-25]. Nieprawidłowość ta polegała na tym, że:

- pominięcie na ostatecznej liście osób, które złożyły oświadczenie o skorzystaniu z prawa do nieodpłatnego nabycia akcji w innej prywatyzowanej spółce, było sprzeczne z przepisem § 8 ust. 6 rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników⁴, ponieważ przepis ten stanowi, iż ostateczna lista uprawnionych pracowników obejmuje wszystkie osoby, o których mowa w art. 2 pkt 5 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych⁵, tj. osoby, które złożyły w spółce w wymaganym ustawą terminie oświadczenie o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji, wraz z zaświadczeniem o okresie zatrudnienia w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym;
 - rozdysponowanie 42.629 szt. akcji o rynkowej wartości ok. 2 mln zł, przypadających na 99 nieuwzględnionych na ostatecznej liście osób (tj. osób, które złożyły oświadczenie o skorzystaniu z prawa do nieodpłatnego nabycia akcji w innej prywatyzowanej spółce), pomiędzy pozostałych uprawnionych pracowników stanowiło nieuzasadniony - zdaniem NIK - uszczerbek w majątku Skarbu Państwa; akcje te powinny pozostać własnością Skarbu Państwa, m.in. w celu ewentualnego zaspokojenia roszczeń pracowników, występujących z powodztwami sądowymi.
5. Podstawę do krytycznej oceny działalności Ministerstwa Skarbu Państwa, w zakresie koordynacji i nadzoru nad przebiegiem udostępniania pracownikom akcji prywatyzowanych banków, stanowią również inne ustalenia kontroli, a w szczególności:
- niedostosowanie standardowych procedur zbywania akcji uprawnionym pracownikom do specyfiki PBK SA i banków Grupy Pekao SA [s.20];
 - zawarcie z PBK SA z ponad 7-miesięcznym opóźnieniem umowy w sprawie wykonania czynności technicznych [s.20-21];

⁴ Dz.U. Nr 33, poz.200.

⁵ Dz.U. Nr 118,poz.561 ze zm..

- brak monitoringu publikowania wezwań uprawnionych pracowników do złożenia oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji prywatyzowanych banków [s.24];
- nieterminowe udzielanie odpowiedzi na pisma prywatyzowanych banków i uprawnionych pracowników [s.32-33];
- nieprowadzenie rejestru zawartych umów nieodpłatnego zbycia akcji prywatyzowanych banków [s.31].

III. WNIOSKI

W świetle stwierdzonych w toku przeprowadzonej kontroli nieprawidłowości i uchybień, związanych z udostępnianiem pracownikom akcji zbadanych banków, Najwyższa Izba Kontroli dostrzega potrzebę podjęcia przez Ministra Skarbu Państwa działań zmierzających do:

- stworzenia organizacyjnych warunków dla terminowej realizacji obowiązków wynikających z udostępniania uprawnionym pracownikom akcji prywatyzowanych spółek;
- zapewnienia skutecznego nadzoru nad realizacją postanowień umów, zawieranych z prywatyzowanymi spółkami w sprawie wykonania czynności technicznych, a zwłaszcza sporządzenia ostatecznej listy pracowników uprawnionych do nabycia akcji i przestrzeganiem przez te spółki obowiązujących w tym zakresie przepisów;
- zaprowadzenia w Ministerstwie Skarbu Państwa rejestru umów nieodpłatnego udostępnienia akcji prywatyzowanych przedsiębiorstw oraz gromadzenie i przechowywanie zawartych umów zbycia pracownikom akcji prywatyzowanych podmiotów.

Ponadto, Najwyższa Izba Kontroli wносиła o rozważenie przez Ministra Skarbu Państwa zasadności zmiany § 8 ust. 5 rozporządzenia z dnia 3 kwietnia 1997 r., która umożliwiłaby pominięcie w treści ogłoszenia ponawianego po upływie połowy okresu nabywania akcji, postanowień dotyczących możliwości wnoszenia reklamacji oraz składania zaświadczeń o okresie zatrudnienia. Zdaniem NIK, zamieszczanie w ponowionym ogłoszeniu takich zapisów, może skutkować wznowieniem procedury ustalania listy uprawnionych pracowników i liczby przypadających im akcji już po dokonaniu ostatecznych rozstrzygnięć w tym zakresie i rozpoczęciu zbywania akcji.

CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA**IV. CHARAKTERYSTYKA STANU PRAWNEGO**

Do podstawowych aktów prawnych, regulujących m.in. udostępnianie pracownikom należących do Skarbu Państwa akcji prywatyzowanych banków w okresie objętym kontrolą należy zaliczyć:

- ustawę z dnia 31 stycznia 1989 r. Prawo bankowe⁶;
- ustawę z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych⁷;
- ustawę z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych;
- ustawę z dnia 14 czerwca 1996 r. o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej⁸.

Obowiązująca do końca 1997 r. ustawa z dnia 31 stycznia 1989 r. Prawo bankowe stanowiła w art. 86⁶ ust. 3, że przy udostępnianiu osobom trzecim należących do Skarbu Państwa akcji banku powstałego w wyniku przekształcenia banku państwowego, stosowane były przepisy ustawy z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, która weszła w życie z dniem 8 kwietnia 1997 r., w art. 75 stanowi, iż jeżeli obowiązujące przepisy powołują się na uchyloną ustawę o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (lub odsyłają ogólnie do jej przepisów), to zastosowanie mają w tym zakresie odpowiednio przepisy ww. ustawy⁹.

Ustawa o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (obowiązująca przed dniem wejścia w życie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych), przewidywała możliwość odpłatnego nabywania przez pracowników prywatyzowanych przedsiębiorstw państwowych przekształconych w spółkę do 20% ogólnej liczby akcji tych spółek na zasadach preferencyjnych, określonych w art. 24 ust. 1-6 tej ustawy.

⁶ Dz.U. z 1992 r. Nr 72, poz. 359 ze zm.

⁷ Dz. U. z 1990 r. Nr 51, poz. 298 ze zm.

⁸ Dz.U. Nr 90, poz. 406, ze zm.

⁹ Nowa ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (Dz.U. z 1997 r. Nr 140, poz. 939 ze zm.), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 1998 r., w art. 48 również stanowi, iż przy zbywaniu osobom trzecim należących do Skarbu Państwa akcji banku powstałego w wyniku przekształcenia banku państwowego, zastosowanie mają odpowiednie przepisy działów IV i V - ale już nowej - ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych.

W przypadku rozpoczęcia przez Skarb Państwa udostępniania akcji prywatyzowanego przedsiębiorstwa na zasadach preferencyjnych przed dniem wejścia w życie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, nabywanie akcji przez pracowników oraz producentów rolnych na trwale związanych z przedsiębiorstwem odbywało się na zasadach określonych w ustawie o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Jeżeli przed tym dniem nie nastąpiło rozpoczęcie procesu udostępniania akcji na zasadach preferencyjnych, wówczas zastosowanie znajduje obecnie obowiązująca ustawa o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych.

Zgodnie z art. 36 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych uprawnionym pracownikom przysługiwało prawo do nieodpłatnego nabycia do 15% akcji spółki należących do Skarbu Państwa, według stanu sprzed zbycia pierwszych akcji na zasadach ogólnych, określonych w art. 33 ww. ustawy, z zastrzeżeniem, iż łączna wartość nominalna tych akcji nie mogła przekroczyć iloczynu liczby uprawnionych pracowników oraz kwoty 18 lub 24 średnich wynagrodzeń miesięcznych w sektorze przedsiębiorstw bez wypłaty z zysku, obliczonych z okresu sześciu miesięcy poprzedzających miesiąc, w którym Skarb Państwa zbył akcje na zasadach ogólnych. Przepisem art. 36 ust. 5 powyższej ustawy Minister Skarbu Państwa został zobowiązany do określenia w drodze rozporządzenia szczegółowych zasad nabywania akcji przez pracowników¹⁰.

W myśl art. 2a ust. 1 ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych Rada Ministrów określała, w drodze rozporządzenia, przedsiębiorstwa państwowe oraz jednoosobowe spółki Skarbu Państwa o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa¹¹. Na prywatyzację przedsiębiorstw i spółek, wymienionych w tym rozporządzeniu wymagana była zgoda Rady Ministrów¹². Art. 45b stanowił, że zbycie należących do Skarbu Państwa wszelkich akcji lub udziałów w spółkach prawa handlowego mają zastosowanie przepisy art. 23 ww. ustawy, określające tryb zbycia akcji (w drodze przetargu, na podstawie oferty ogłoszonej publicznie, w wyniku rokowań podjętych na podstawie publicznego zaproszenia). Przepis art. 23 ust. 2 tej

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników (Dz.U. Nr 33, poz. 200).

¹¹ Określało to rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 1996 r. w sprawie określenia przedsiębiorstw państwowych oraz jednoosobowych spółek Skarbu Państwa o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa (Dz.U. Nr 157, poz. 792, ze zm. - obowiązywało do 14 października 1997 r.).

¹² Na wykazie jednoosobowych spółek Skarbu Państwa o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa stanowiącym załącznik Nr 2 do w rozporządzeniu RM z dnia 23 grudnia 1996 r. Bank Handlowy w Warszawie S.A. znajdował się pod poz. 118, Polska Kasa Opieki S.A. w Warszawie pod poz. 121, a Powszechny Bank Kredytowy S.A. w Warszawie pod poz. 123.

ustawy przewidywał, iż w szczególnych przypadkach Rada Ministrów może, na wniosek Ministra Przekształceń Własnościowych, zezwolić na inny niż wyżej określony tryb zbycia akcji należących do Skarbu Państwa¹³.

Podobne rozwiązania w tym zakresie przyjęła ustawa o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, stanowiąc m.in. w art. 1a ust. 1, iż Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, przedsiębiorstwa państwowe oraz jednoosobowe spółki Skarbu Państwa o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa. Rozporządzeniem z dnia 25 września 1997 r. Rada Ministrów określiła m.in. wykaz jednoosobowych spółek Skarbu Państwa o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa¹⁴. Na prywatyzację tych przedsiębiorstw i spółek wymagana jest zgoda Rady Ministrów.

Zgodnie z art. 38 ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych uprawnieni pracownicy mogą skorzystać z prawa do nabycia akcji nieodpłatnie, o ile w ciągu sześciu miesięcy (poprzednio 3 m-cy¹⁵) od dnia wpisania spółki do rejestru złożą pisemne oświadczenie o zamiarze nabycia akcji. Niezłożenie oświadczenia w powyższym terminie powoduje utratę prawa do nieodpłatnego nabycia akcji. Zgodnie z art. 63 ust. 2, jeżeli przed dniem wejścia w życie tej ustawy Skarb Państwa nie rozpoczął udostępniania akcji na zasadach preferencyjnych, ich nabywanie przez uprawnionych pracowników oraz rolników lub rybaków odbywa się na zasadach określonych w tej ustawie. Bieg terminu, o którym mowa w art. 38 ust. 1 (do złożenia oświadczenia o zamiarze nabycia akcji), rozpoczął się w dniu 8 kwietnia 1997 r. (tj. z dniem wejścia w życie ustawy). Natomiast pozostałe terminy określone w przepisach rozdziału 2 działu IV tej ustawy oblicza się odpowiednio. Prawo do nieodpłatnego nabycia akcji powstaje po upływie trzech miesięcy od dnia zbycia przez Skarb Państwa pierwszych akcji na zasadach ogólnych i wygasa z upływem sześciu miesięcy od dnia powstania tego prawa (art. 38 ust. 2)¹⁶.

¹³ Zbycie praw z akcji należących do Skarbu Państwa w innym trybie niż określony art. 23 ust. 1 ww. ustawy lub bez zgody określonej w art. 23 ust. 2 było nieważne (art. 23 ust. 3).

¹⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 września 1997 r. w sprawie określenia przedsiębiorstw państwowych oraz jednoosobowych spółek Skarbu Państwa w szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa (Dz.U. Nr 126, poz. 806, ze zm.) - na wykazie jednoosobowych spółek Skarbu Państwa o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa, stanowiącym załącznik do ww. rozporządzenia, Bank Pekao S.A. - Grupa Pekao S.A. zamieszczono pod poz. 137, natomiast Powszechny Bank Kredytowy S.A. w Warszawie pod poz. 141.

¹⁵ Art. 38 ust. 1 zmieniony przez art. 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1997 r. (Dz.U. Nr 98, poz. 603) zmieniającej ww. ustawę z dniem 8 lipca 1997 roku.

¹⁶ W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 10 kwietnia 1999 r. o zmianie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz. U z 6 maja 1999 r., Nr 40, poz. 400) uprawnione osoby, które złożyły w ustawowym terminie oświadczenie o zamiarze nieodpłatnego nabycia od Skarbu Państwa akcji, lecz wskutek wygaśnięcia prawa nie nabyły ich, mają prawo nieodpłatnie nabyć te akcje w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ww. ustawy, tj. do dnia 22 listopada 1999 roku.

Zgodnie z art. 38 ust. 2a powyższej ustawy uprawnieni pracownicy oraz rolnicy lub rybacy przed nieodpłatnym nabyciem akcji składają oświadczenie, że nie otrzymali świadectwa udziałowego funduszy przemysłowych na podstawie ustawy z dnia 4 września 1997 r. o funduszach przemysłowych i ich prywatyzacji w związku z reformą systemu ubezpieczeń społecznych. Prawo do nieodpłatnego nabycia akcji może być wykorzystane przez uprawnionych pracowników tylko w jednej spółce - uprawniony przed nabyciem akcji składa oświadczenie, że nie skorzystał z prawa do nieodpłatnego nabycia akcji w innej spółce (art. 38 ust. 5). Akcje nabyte nieodpłatnie przez uprawnionych pracowników oraz przez rolników lub rybaków nie mogą być przedmiotem obrotu przed upływem dwóch lat od dnia zbycia przez Skarb Państwa pierwszych akcji na zasadach ogólnych, z tym że akcje nabyte przez pracowników pełniących funkcję członków zarządu spółki - przed upływem trzech lat od dnia zbycia przez Skarb Państwa pierwszych akcji na zasadach ogólnych (ust.3). Umowa mająca za przedmiot zbycie akcji nabytych nieodpłatnie, zawarta przed upływem terminów określonych w cytowanej ustawie jest nieważna (art. 38 ust. 4 ww. ustawy oraz art. 58 Kodeksu cywilnego).

Zagadnienia związane z uprawnieniami pracowników podmiotów poddanych prywatyzacji m.in. w drodze zbycia akcji Skarbu Państwa, regulują przepisy wydanego (na podstawie art. 36 ust. 5 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r.) rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników. W rozporządzeniu tym określono 7 grup uprawnionych pracowników, wyodrębnionych według kryterium okresu zatrudnienia¹⁷. Uprawnieni pracownicy mogą zatem otrzymać różną liczbę akcji, w zależności od grupy, do której zostali zakwalifikowani. Podjęcie decyzji co do liczby akcji otrzymywanych przez poszczególne grupy, rozporządzenie przyznaje związkom zawodowym lub członkom rady nadzorczej, wybranym przez pracowników spółki, działającym w porozumieniu z zarządem spółki (§ 5 ust. 1 rozporządzenia).

Liczbę uprawnionych pracowników ustala się na podstawie oświadczeń o zamiarze nabycia akcji (§ 4 ust. 1). Ustalenia liczby uprawnionych pracowników i podziału akcji na grupy dokonuje się po określeniu ogólnej liczby uprawnionych pracowników (ust. 2). Do oświadczenia o zamiarze nabycia akcji uprawniony pracownik powinien dołączyć zaświadczenie o okresie zatrudnienia w przedsiębiorstwie państwowym do dnia jego komercjalizacji (§ 4 ust. 3).

¹⁷ Do 1 roku, powyżej 1 roku do 3 lat, powyżej 3 lat do 5 lat, powyżej 5 lat do 10 lat, powyżej 10 lat do 15 lat, powyżej 15 lat do 20 lat i powyżej 20 lat.

Listy uprawnionych pracowników powinny być sporządzone przez spółkę i wywieszone w tym samym dniu w siedzibie spółki oraz we wszystkich jej oddziałach i zakładach w ciągu 14 dni od upływu terminu, o którym mowa w art. 38 ust. 1 ustawy. Na liście, oprócz imion i nazwisk uprawnionych pracowników, zamieszcza się informacje m. in. o ogólnej liczbie uprawnionych pracowników oraz sposobie i terminach wnoszenia i rozpatrzenia reklamacji.

W dniu zbycia pierwszych akcji na zasadach ogólnych Minister Skarbu Państwa ogłasza o przystąpieniu do nieodpłatnego zbywania akcji uprawnionym pracownikom (§ 8 ust. 1). Ogłoszenie powinno zawierać m.in. oznaczenie miejsca i terminu wywieszenia ostatecznej listy uprawnionych pracowników oraz pouczenie o sposobie i terminach wnoszenia i rozpatrywania reklamacji dotyczących okresu zatrudnienia w spółce powstałej w wyniku komercjalizacji oraz oznaczenie terminu, od którego prawo do nieodpłatnego nabycia akcji może być realizowane, oraz pouczenie, że po jego upływie prawo do nieodpłatnego nabycia akcji wygasa. Złożenie przez uprawnionych pracowników zaświadczeń o okresie zatrudnienia w spółce powstałej w wyniku komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego powinno nastąpić w terminie 14 dni od dnia ukazania się powyższego ogłoszenia.

Zgodnie z § 8 ust. 6 ww. rozporządzenia ostateczna lista uprawnionych pracowników obejmuje wszystkie osoby, które złożyły w spółce w terminie wymaganym ustawą oświadczenie o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji, wraz z zaświadczeniem o okresie zatrudnienia w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym. Minister Skarbu Państwa, zgodnie z § 8 ust. 5 rozporządzenia, był zobowiązany do ponowienia ogłoszenia o nieodpłatnym zbywaniu akcji uprawnionym pracownikom po upływie połowy okresu do nabywania akcji. Ponadto rozporządzenie przewiduje szczególny tryb odwoławczy, tzw. reklamację (§ 7).

Reklamacje dotyczące pominięcia uprawnionego na liście lub sprostowania danych dotyczących okresu zatrudnienia w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym można było składać w sposób wskazany w wezwaniu do składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji w terminie 14 dni od wywieszenia list. Reklamacja powinna być rozpatrzona w terminie 14 dni od jej złożenia. Reklamację i jej rozpatrzenie należało sporządzić w formie pisemnej. Rozpatrzenie reklamacji wyczerpuje tok postępowania reklamacyjnego (§ 7 ust. 2). Ten sam tryb odwoławczy miał zastosowanie w związku z ogłoszeniem Ministra Skarbu o przystąpieniu do nieodpłatnego zbywania akcji (§8 ust. 4 rozporządzenia z dnia 3 kwietnia 1997 r.).

V. UWARUNKOWANIA ORGANIZACYJNO-PRAWNE KONTROLOWANEJ DZIAŁALNOŚCI

Należy podkreślić, że udostępnienie pracownikom akcji trzech skontrolowanych banków odbywało się w każdym z nich na odrębnych zasadach. I tak:

- w zakresie uprawnień pracowniczych do odpłatnego nabycia akcji prywatyzowanego Banku Handlowego w Warszawie SA, po cenie odpowiadającej wartości nominalnej tych akcji, zastosowanie miały: ustawa z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz uchwała Nr 18 Rady Ministrów z dnia 25 marca 1997 r. w sprawie udzielenia zgody na prywatyzację i zezwolenia na szczególny tryb zbycia części akcji Banku Handlowego w Warszawie SA¹⁸;
- w odniesieniu do nieodpłatnego nabywania przez pracowników akcji Powszechnego Banku Kredytowego SA miała zastosowanie ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz rozporządzenie Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników;
- przepisy odnoszące się do Powszechnego Banku Kredytowego SA dotyczyły również pracowników banków Grupy Pekao SA, z tym, że w tym przypadku miała ponadto zastosowanie ustawa z dnia 14 czerwca 1996 r. ołączeniu

¹⁸ M.P. Nr 18, poz. 172. Uchwałę tę Rada Ministrów podjęła na podstawie art. 2a ust. 2 i art. 23 ust. 2 oraz w związku z art. 45b ustawy z dnia 13 lipca 1990r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Zezwoliła ona Ministrowi Skarbu Państwa na zbycie nie więcej niż 7,14% ogólnej liczby akcji Banku Handlowego SA pracownikom zatrudnionym w tym banku, po cenie odpowiadającej wartości nominalnej akcji (§ 3 ust. 1). Szczegółowe zasady nabywania akcji i warunki ich przydziału określił natomiast regulamin uchwalony przez Radę BH SA w dniu 23 kwietnia 1997 r. i zatwierdzony przez Ministra Skarbu Państwa. W regulaminie tym, zamieszczonym w prospekcie emisyjnym, jako podstawowe kryteria dotyczące liczby akcji przypadającej dla poszczególnych pracowników przyjęto: wysokość wynagrodzenia zasadniczego brutto za styczeń 1997 r. - wg tabeli punktowej oraz staż pracy w BH SA - liczony do ostatniego dnia miesiąca poprzedzającego rozpoczęcie zbywania akcji przez Skarb Państwa. Ponadto regulamin nabywania akcji przez pracowników BH SA określał: termin wygaśnięcia uprawnień do nabycia akcji (wygasły one po upływie 3 m-cy od dnia udostępnienia akcji); termin nabycia uprawnień do zakupu akcji (przyjęto dzień 1 stycznia 1997 r.); ograniczenie obrotu akcjami pracowniczymi, polegające na tym, iż akcje pracownicze nie mogły być przedmiotem czynności rozporządzających ani zobowiązujących przed upływem dwóch lat od dnia rozpoczęcia zbywania akcji przez Skarb Państwa w pierwszej ofercie publicznej (akcje nabyte przez członków Zarządu Banku przez trzy lata); odstępowania od zasady ograniczenia obrotu, polegające na tym, że dopuszczono tzw. obrót wewnętrzny między uprawnionymi pracownikami i możliwość sprzedaży akcji pracowniczych osobom nieuprawnionym przed upływem terminów ustalonych w regulaminie: przez pracowników banku za zgodą Zarządu Banku oraz przez członków Zarządu za zgodą Rady Banku oraz kary umowne za naruszenie postanowień o zakazie sprzedaży akcji przed upływem terminów regulaminowych.

i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej. Pracownikom banku należącego do grupy bankowej przysługuje prawo nabycia akcji banku dominującego (art. 19 ust. 2), według zasad określonych w ustawie o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych¹⁹. Liczba nabywanych akcji ustalana jest łącznie dla pracowników banków danej grupy bankowej.

Stosowanie odrębnych zasad udostępniania uprawnionym pracownikom akcji skontrolowanych banków wynikało głównie ze zróżnicowania ich prawno-organizacyjnych statusów. I tak, w stosunku do Banku Handlowego w Warszawie SA - który został powołany w 1870 roku i od tego czasu działał nieprzerwanie w formie spółki akcyjnej - nie mogły być stosowane przepisy ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, gdyż bank ten nie był nigdy bankiem państwowym (przedsiębiorstwem państwowym). Bankiem zorganizowanym i działającym od momentu powstania w formie spółki akcyjnej był także Bank Polska Kasa Opieki SA (założony w 1929 roku pod firmą Bank Polska Kasa Opieki SA).

W ramach konsolidacji polskiego sektora bankowego, w dniu 16 września 1996 r. Bank Polska Kasa Opieki SA, jako bank dominujący oraz Bank Depozytowo-Kredytowy SA w Lublinie (BDK SA), Pomorski Bank Kredytowy SA w Szczecinie (PBKS SA) i Powszechny Bank Gospodarczy SA w Łodzi (PBG SA) jako banki zależne, podpisały umowę tworzącą Grupę Pekao SA. W związku z tym, nieodpłatne udostępnienie akcji pracownikom (na zasadach określonych w ustawie o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych), nastąpiło w tych bankach na podstawie przepisów ustawy o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej.

Powszechny Bank Kredytowy SA w Warszawie był wcześniej bankiem państwowym²⁰ (działającym pod nazwą Państwowy Bank Kredytowy w Warszawie), który w spółkę akcyjną został przekształcony w 1991 r. na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 maja 1991 r. w sprawie wyrażenia zgody na przekształcenie niektórych banków państwowych w spółki akcyjne²¹. W tej sytuacji do nieodpłatnego

¹⁹ W przypadku nie rozpoczęcia procesu udostępniania akcji pracownikom przed dniem uchylecia tej ustawy, mają zastosowanie przepisy ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (art. 63 ust. 2 lub ust. 6).

²⁰ Podobnie jak: Bank Depozytowo-Kredytowy SA w Lublinie, Pomorski Bank Kredytowy SA w Szczecinie i Powszechny Bank Gospodarczy SA w Łodzi. Utworzenie przedmiotowych banków państwowych nastąpiło na mocy czterech rozporządzeń Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 1988 r. w sprawie utworzenia ww. banków oraz czterech zarządzeń Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 14 lutego 1989 r. w sprawie zadań i jednostek organizacyjnych przechodzących z Narodowego Banku Polskiego do tworzonego banku państwowego oraz ustalenia innych spraw związanych z podjęciem działalności przez ten bank.

²¹ Dz. U. Nr 45, poz. 196.

udostępnienia pracownikom akcji tego banku zastosowanie miały przepisy ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych.

Krąg pracowników uprawnionych do nabycia akcji Banku Handlowego w Warszawie SA został określony w „Regulaminie nabywania akcji przez pracowników Banku Handlowego w Warszawie SA w ramach oferty publicznej”, uchwalony przez Radę BH SA i zatwierdzony przez Ministra Skarbu Państwa. Zgodnie z tym Regulaminem, uprawnionymi do nabywania akcji pracowniczych były osoby będące:

- pracownikami BH SA w dniu 1 stycznia 1997 r., o ile pozostawały w stosunku pracy z Bankiem w dniu dopuszczenia akcji Banku do publicznego obrotu, tj. w dniu 7 maja 1997 roku;
- pracownikami BH SA w dniu 1 stycznia 1997 r., których stosunek pracy ustał po tym dniu w związku z przejściem na rentę lub emeryturę;
- byłymi pracownikami Banku, którzy przeszli na emeryturę lub rentę nie później niż w dniu 1 stycznia 1997 r. i zostali odznaczeni odznaką „Zasłużony dla Banku Handlowego w Warszawie SA”.

W Powszechnym Banku Kredytowym SA pracownikami uprawnionymi do nieodpłatnego otrzymania akcji, zgodnie z ustawą o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, były osoby:

- zatrudnione w Państwowym Banku Kredytowym w Warszawie w dniu jego komercjalizacji (przekształcenia w spółkę Skarbu Państwa), tj. w dniu 25 listopada 1991 roku;
- które przepracowały łącznie w Państwowym Banku Kredytowym w Warszawie oraz w oddziałach NBP, z których powstał PBK, co najmniej 10 lat, a rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło wskutek przejścia na emeryturę lub rentę albo z przyczyn określonych w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw²² ;
- które po przepracowaniu w PBK oraz w oddziałach NBP, przekazanych utworzonemu PBK, co najmniej 10 lat, zostały przejęte przez inne zakłady w trybie art. 23¹ Kodeksu pracy.

²² Dz. U. z 1990 r. Nr 4, poz. 19 ze zm..

W Banku Pekao SA oraz w bankach zależnych Grupy Pekao SA (tj. BDK SA, PBKS SA i PBG SA), pracownikami uprawnionymi do nabycia akcji, zgodnie z ustawą o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej, były osoby zatrudnione:

- przez banki zależne tworzące Grupę Pekao S.A. w dniu przekształcenia banku państwowego w spółkę akcyjną oraz osoby, które przepracowały co najmniej 10 lat w oddziale NBP, z którego powstał dany z banków zależnych wchodzących w skład Grupy Pekao S.A. jako bank państwowy i w banku państwowym do dnia jego rejestracji jako spółki akcyjnej, z którymi rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło wskutek przejścia na emeryturę lub rentę albo z przyczyn określonych w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw, oraz osoby, które po przepracowaniu 10 lat w banku podlegającym prywatyzacji zostały przejęte przez inne zakłady pracy w trybie art. 23¹ Kodeksu pracy;
- przez banki tworzące Grupę Pekao SA w dniu konsolidacji sprawozdań finansowych tych banków (tj. 1 lipca 1997 r.) oraz pracownicy, którzy przepracowali co najmniej 10 lat w Banku Polska Kasa Opieki S.A. a rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło wskutek przejścia na emeryturę lub rentę albo z przyczyn określonych w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 roku o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw, oraz osoby, które po przepracowaniu 10 lat w Banku Polska Kasa Opieki S.A. zostały przejęte przez inne zakłady pracy w trybie art. 23¹ Kodeksu pracy.

VI. ISTOTNE USTALENIA KONTROLI

6.1. Tryb prywatyzacji skontrolowanych banków

W toku kontroli ustalono, że zgodnie z obowiązującymi przepisami, wszystkie skontrolowane banki znajdowały się w wykazie jednoosobowych spółek Skarbu Państwa o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa, stanowiącym załącznik nr 2 do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 1996 roku²³. Ponadto, zgodę

²³ Banki Pekao SA i PBK SA ujęte były także w analogicznym wykazie, stanowiącym załącznik nr 2 do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 września 1997 roku.

na prywatyzację tych banków - w myśl przepisów ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych - wyraziła Rada Ministrów. I tak:

- zgodę na prywatyzację BH SA Rada Ministrów wyraziła w uchwale Nr 18 z dnia 25 marca 1997 r. w sprawie udzielenia zgody na prywatyzację i zezwolenia na szczególny tryb zbycia części akcji Banku Handlowego w Warszawie S.A. Uchwała zezwalała Ministrowi Skarbu Państwa na zbycie nie więcej niż 7,14% ogólnej liczby akcji Banku Handlowego SA osobom zatrudnionym w tym banku, po cenie odpowiadającej wartości nominalnej akcji. Na tym samym posiedzeniu w dniu 25 marca 1997 r., Rada Ministrów przyjęła także - przedstawione przez Ministra Skarbu Państwa i dołączone do projektu tej uchwały - „Zasady prywatyzacji Banku Handlowego w Warszawie SA”, gdzie m.in. zapisano, iż pracownicy będą mieli możliwość nabycia 7,14% akcji Banku, co po uwzględnieniu akcji pochodzących z obligacji zamiennych na akcje, daje 5% sumy akcji Banku ²⁴.
- zgodę na przeprowadzenie prywatyzacji Banku Pekao SA Rada Ministrów wyraziła na posiedzeniu w dniu 6 maja 1997 roku. Rada Ministrów zadecydowała m.in., że uprawnieni pracownicy Banku Pekao SA (w tym emeryci) otrzymają do 15% akcji²⁵. W przedstawionych przez Ministra Skarbu Państwa oraz Ministra Finansów, i zaakceptowanych przez rząd, „Założeniach i metodzie prywatyzacji Banku Polska Kasa Opieki SA - Grupa Pekao SA” przyjęto m.in. że zgodnie z przepisami ustawy z dnia 14 czerwca 1996 r. o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej, uprawnionymi do preferencyjnego nabycia akcji Pekao SA będą uprawnieni pracownicy wszystkich banków tworzących Grupę Pekao SA. W dniu 23 grudnia 1997 r. Rada Ministrów rozpatrywała propozycje zmian do wcześniej przyjętych ustaleń dotyczących założeń i metod prywatyzacji Pekao

²⁴ „Zasady prywatyzacji BH SA” przewidywały sprzedaż 95% akcji Banku (w tym pracownikom 7,14% akcji), oraz pozostawienie pozostałych 5% akcji jako rezerwy reprivatyzacyjnej. Ponadto, przed rozpoczęciem sprzedaży akcji w ofercie publicznej, BH SA miał wyemitować obligacje zamienne na akcje Banku, w ilości stanowiącej 30% docelowej liczby akcji (tj. sumy akcji już wyemitowanych i wydanych w zamian za obligacje). Emisja 28.000.000 specjalnych partycypacyjnych obligacji zamiennych (SPOZ) BH SA nastąpiła w dniu 2 maja 1997 r. Całość emisji obligacji objął Skarb Państwa. Każda obligacja podlega zamianie na jedną akcję. Przed emisją obligacji liczba akcji BH SA wynosiła 65.000.000. Łączna liczba akcji i SPOZ wynosiła 93.000.000. Udział pracowników w strukturze własnościowej BH SA, w wyniku emisji SPOZ i zwiększenia odsetka udostępnianych akcji do 7,14% akcji istniejących w chwili prywatyzacji Banku, nie uległ zmianie w stosunku do założeń zawartych w programie prywatyzacji BH SA z grudnia 1996 r. (7,14% z 65.000.000 szt. istniejących akcji stanowiło 4.641.000 akcji - 4.641.000 akcji w stosunku do 93.000.000 szt. akcji i obligacji stanowi 4,99%).

²⁵ Uchwałę w powyższej sprawie zawiera protokół ustaleń Nr 18/97 posiedzenia Rady Ministrów w dniu 6 maja 1997 roku.

SA. Zmiany te nie dotyczyły transzy pracowniczej. Rada Ministrów postanowiła, że w tym zakresie elementy struktury prywatyzacji, określone w decyzji z dnia 6 maja 1997 r. pozostaną bez zmian, a jednocześnie doprecyzowała, że do 15% akcji zostanie udostępnione pracownikom wszystkich banków Grupy Pekao SA, zgodnie z obowiązującymi ustawami²⁶.

- zgodę na prywatyzację Powszechnego Banku Kredytowego SA Rada Ministrów wyraziła na posiedzeniu w dniu 15 lipca 1997 roku. Przedstawiona przez Ministra Skarbu Państwa, i przyjęta przez rząd, informacja w sprawie prywatyzacji PBK SA zakładała nieodpłatne udostępnienie pracownikom do 15% akcji Banku, zgodnie z ustawą o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych²⁷. Dokument pt.: „Tryb prywatyzacji PBK SA”, zawierający m.in. propozycję nieodpłatnego udostępnienia pracownikom do 15%, tj. do 3.240.000 akcji Banku, został zaakceptowany przez Ministra Finansów w dniu 29 lipca 1997 r., a przez Ministra Skarbu Państwa w dniu 4 sierpnia 1997 roku.

6.2. Czynności przygotowawcze do zbywania akcji

Ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (w brzmieniu obowiązującym w dniu wejścia ustawy w życie), uzależniała możliwość skorzystania przez uprawnionych pracowników kontrolowanych banków z prawa do nieodpłatnego nabycia akcji - od złożenia przez nich pisemnego oświadczenia o zamiarze nabycia akcji do dnia 8 lipca 1997 roku.

Niezłożenie oświadczenia w powyższym terminie skutkowało utratą prawa do nieodpłatnego nabycia akcji²⁸. Do wezwania uprawnionych pracowników banków do składania powyższych oświadczeń zobowiązany był Minister Skarbu Państwa. Wezwanie to powinno być ogłoszone niezwłocznie po wejściu w życie tej ustawy.

W toku kontroli ustalono, że Ministerstwo Skarbu Państwa poinformowało badane banki o zleceniu im ogłoszenia wezwania pracowników do składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji po upływie 2-3 tygodni od daty wejścia w życie powyższej ustawy. Na przykład:

²⁶ Uchwałę w powyższej sprawie zawiera protokół ustaleń Nr 50/97 posiedzenia Rady Ministrów w dniu 23 grudnia 1997 roku.

²⁷ Uchwałę w powyższej sprawie zawiera protokół ustaleń Nr 29/97 posiedzenia Rady Ministrów w dniu 15 lipca 1997 roku.

²⁸ Ustawa z dnia 26 czerwca 1997 r. o zmianie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych /Dz. U. Nr 98, poz. 603/ wydłużyła o 3 miesiące, tj. do dnia 8 października 1997 r. okres składania przez uprawnionych pracowników oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji. Ustawa ta weszła w życie z dniem 19 sierpnia 1997 r. (tj. z dniem ogłoszenia i z mocą od dnia 8 lipca 1997 r.).

- Bankowi Pekao SA Minister Skarbu Państwa zlecił wezwanie w swoim imieniu uprawnionych pracowników do składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji oraz przyjmowanie tych oświadczeń w umowie zawartej w dniu 30 kwietnia 1997 roku;
- PBK SA został powiadomiony w dniu 23 kwietnia 1997 r. pismem Departamentu Prywatyzacji Spółek i Restrukturyzacji MSP, że w związku z wejściem w życie w dniu 8 kwietnia 1997 r. ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych Zarząd PBK SA powinien powiadomić osoby uprawnione do nieodpłatnego nabycia akcji o składaniu oświadczeń, poprzez ogłoszenie w prasie i powiadomienie byłych pracowników listem poleconym na podstawie dokumentów znajdujących się w dziale spraw osobowych Banku oraz zebrać ww. oświadczenia. W powyższym piśmie zapowiedziano zawarcie w najbliższym czasie przez Ministra Skarbu Państwa z Zarządem Spółki umowy zlecającej wykonanie czynności technicznych, związanych z nieodpłatnym udostępnieniem akcji, w tym ogłoszenie wezwań do składania oświadczeń. Umowa ta zawarta została jednak dopiero w dniu 29 listopada 1997 roku.

Krytycznie należy ocenić fakt, że z ponad 7-miesięcznym opóźnieniem (w stosunku do terminów wejścia w życie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz rozporządzenia Ministra SP z dnia 3 kwietnia 1997 r.), Minister Skarbu Państwa zawarł z PBK SA umowę w sprawie wykonania czynności technicznych, związanych z nieodpłatnym udostępnieniem uprawnionym pracownikom akcji należących do Skarbu Państwa²⁹. Ministerstwo Skarbu Państwa nie reagowało także na zgłaszane przez PBK SA propozycje korekty treści projektu umowy³⁰. Ponadto, z prawie trzymiesięcznym opóźnieniem, w stosunku do rozpoczęcia biegu terminu składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji, Ministerstwo Skarbu Państwa określiło krąg pracowników uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji Banku. I tak:

- umowa pomiędzy Skarbem Państwa, reprezentowanym przez Ministra Skarbu Państwa, a PBK SA podpisana została dopiero w dniu 29 listopada 1997 r.

²⁹ W przedmiotowych umowach zdefiniowane były kategorie osób uznawanych za uprawnionych pracowników oraz określone zostały czynności, do wykonania których zobowiązywały się banki. Wśród tych czynności były działania, które zgodnie z rozporządzeniem z dnia 3 kwietnia 1997 r. zobowiązany był wykonać Minister Skarbu Państwa. Należały do nich wezwanie uprawnionych pracowników do składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji i ogłoszenie o przystąpieniu do nieodpłatnego zbywania akcji uprawnionym pracownikom oraz ponowienie tego ogłoszenia. Umowa obejmowała także wykonanie innych czynności określonych w rozporządzeniu Ministra SP oraz przygotowanie dla wszystkich uprawnionych osób projektów umów nieodpłatnego nabycia akcji.

³⁰ Proponowane przez PBK SA zmiany zostały wprowadzone do umowy dopiero po jej podpisaniu.

(choć z mocą od dnia 8 kwietnia 1997 r.), czyli już po zrealizowaniu przez bank przeważającej części zadań, których wykonania dotyczyła.

- informację określającą krąg pracowników uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji PBK SA, Ministerstwo Skarbu Państwa przekazało do tego banku dopiero w pierwszej połowie lipca 1997 r. W konsekwencji, ogłoszone w maju 1997 r. przez Zarząd PBK SA, w imieniu Ministra Skarbu Państwa, wezwanie do składania oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji, skierowane zostało do zawężonego kręgu uprawnionych.

Kontrola wykazała, że przed rozpoczęciem czynności związanych z udostępnieniem akcji pracownikom PBK SA i banków Grupy Pekao SA, Ministerstwo Skarbu Państwa nie zadbało o dostosowanie standardowych procedur zbywania akcji do specyfiki tych banków. Świadczy o tym m.in. stosowany wzór umowy nieodpłatnego zbycia przez Skarb Państwa akcji uprawnionym pracownikom. Przewidywał on, że Skarb Państwa zbywa a pracownik nabywa akcje imienne. Tymczasem w kontrolowanych bankach przedmiotem takiej transakcji mogły być wyłącznie akcje na okaziciela.

Poza tym, Ministerstwo zbyt późno wydało opinie prawne w sprawie zaliczania uprawnionym osobom do stażu pracy okresów zatrudnienia w jednostkach Narodowego Banku Polskiego. Zgodnie z postanowieniem § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra SP z dnia 3 kwietnia 1997 r., zaświadczenie o okresie zatrudnienia w przedsiębiorstwie państwowym do dnia jego przekształcenia w spółkę uprawniony pracownik zobowiązany był złożyć łącznie z oświadczeniem o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji. Przedmiotowe opinie Ministerstwo przekazało PBK SA i Grupie Pekao SA dopiero w połowie października 1997 r., tj. już po upływie ostatecznego terminu składania przez pracowników ww. zaświadczeń. W rezultacie pracownikom obu tych banków odmiennie zaliczany był staż pracy w oddziałach NBP.

Uchybienia stwierdzono również w procesie przygotowania oferowania pracownikom akcji Banku Handlowego w Warszawie SA. Polegały one przede wszystkim na tym, że:

- zgodnie z postanowieniami zawartej w dniu 16 maja 1997 r. umowy (pomiędzy Skarbem Państwa, reprezentowanym przez Ministra Skarbu Państwa, Bankiem Handlowym w Warszawie SA oraz Centrum Operacji Kapitałowych Banku Handlowego w Warszawie SA) o oferowanie akcji Banku Handlowego SA, Bank ten miał m.in. sporządzić regulamin udostępniania akcji pracownikom najpóźniej do dnia 18 kwietnia 1997 r.,

a Minister Skarbu Państwa - zaakceptować ten regulamin do dnia 23 kwietnia 1997 r., a zatem prawie na miesiąc przed zawarciem umowy³¹.

- w przedmiotowej umowie nie przewidziano konieczności przekazywania Ministrowi Skarbu przez BH SA i COK informacji o przebiegu prywatyzacji Banku, w tym informacji dotyczących prywatyzacji pracowniczej. Dopiero w dniu 16 września 1997r. zawarty został aneks do tej umowy (z dnia 16.05.1997r.), w którym wprowadzono postanowienie zobowiązujące COK do przesyłania sprawozdań z rozliczenia sprzedaży akcji i obligacji zamiennych Banku do Ministerstwa Skarbu Państwa.
- spośród przedstawionych Ministrowi Skarbu Państwa przez Radę Banku Handlowego 2 wersji regulaminu nabywania przez pracowników akcji tego Banku w ramach oferty publicznej, pierwszą wersję Minister Skarbu Państwa zatwierdził w dniu 18 kwietnia 1997 r. (dokonując stosownej adnotacji na tekście regulaminu), natomiast nie zatwierdził w tej formie drugiej wersji, która powstała po uwzględnieniu przez Radę Banku zaleceń Komisji Papierów Wartościowych (regulamin z dnia 23 kwietnia 1997 r.); zmieniony przez Bank regulamin nabywania akcji, został włączony - jako załącznik - do prospektu emisyjnego Banku Handlowego w Warszawie SA, który Minister Skarbu Państwa podpisał w dniu 6 maja 1997 roku.

Przedstawione powyżej uchybienia w procesie przygotowania do rozpoczęcia zbywania pracownikom akcji skontrolowanych banków wskazują, że Ministerstwo Skarbu Państwa miało trudności w sprawnym przeprowadzeniu tego procesu. W świetle wyników kontroli trudności te były w dużej mierze skutkiem zmian organizacyjnych w Ministerstwie i związanego z tym przekazywania pomiędzy jednostkami organizacyjnymi zadań w zakresie udostępniania akcji, a także brak regulaminów wewnętrznych tych jednostek oraz ich niepełna obsada personalna. Świadczą o tym następujące przykłady:

- Departament Prywatyzacji Spółek i Restrukturyzacji, do którego zadań m.in. należało przygotowanie udostępniania akcji/udziałów preferencyjnych uprawnionym pracownikom, nie posiadał w 1997 r. regulaminu wewnętrznego, mimo iż powinien on zostać opracowany jeszcze w grudniu 1996 roku.
- powołany w styczniu 1998 r. Departament Spółek Strategicznych i Instytucji Finansowych (który nadzorował m.in. przebieg prywatyzacji pracowniczej

³¹ Ww. regulamin został opracowany w terminie określonym w umowie.

w BH SA) nie miał do listopada 1998 r. regulaminu wewnętrznego, ponieważ projekt tego regulaminu był od lipca 1998 r. konsultowany przez Departament Prawny MSP; regulamin ten został zatwierdzony dopiero podczas kontroli NIK.

- w dwa miesiące po wejściu w życie przepisów ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, tj. w czerwcu 1997 r., Minister Skarbu Państwa powołał Zespół ds. Nieodpłatnego Udostępniania Akcji Uprawnionym Pracownikom; w skład tego Zespołu miało wchodzić 21 osób personelu merytorycznego; faktycznie w Zespole pracowało 12 osób oddelegowanych z innych departamentów Ministerstwa.
- od stycznia 1998 r., w miejsce ww. Zespołu, powstało Biuro ds. Udostępniania Akcji, które - zgodnie z regulaminem organizacyjnym MSP z dnia 27.02.1998 r. - powinno posiadać 5 zespołów i 1 wydział; w rzeczywistości powstały 2 wydziały i 2 zespoły; nie zostały natomiast zorganizowane (pierwotnie przewidywane) zespoły: analiz prawnych oraz promocji i informacji.

6.3. Wykonywanie czynności technicznych w procesie udostępniania akcji

Czynności techniczne związane z udostępnianiem pracownikom akcji należących do Skarbu Państwa sprowadzały się głównie do ogłoszenia wezwań do składania oświadczeń o zamiarze nabycia takich akcji, sporządzenia list uprawnionych pracowników, ustalenia liczby akcji przysługujących uprawnionym pracownikom, zamieszczenia ogłoszeń o przystąpieniu do zbywania akcji oraz do zawarcia umów zbycia akcji.

6.3.1. Wezwanie do składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji

W toku kontroli stwierdzono, że wezwania uprawnionych pracowników do złożenia oświadczeń o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji dokonały w imieniu Ministra Skarbu Państwa PBK SA oraz Pekao SA. Wezwania zostały zamieszczone zgodnie z wymogami rozporządzenia Ministra SP z dnia 3 kwietnia 1997 r., tj. w formie ogłoszeń w prasie ogólnokrajowej i lokalnej oraz wywieszone w jednostkach organizacyjnych zainteresowanych banków. Treść wezwań była zgodna z wymogami określonymi w § 3 ust. 3 tego rozporządzenia. Zastrzeżenia budzi natomiast zbyt

późne ukazanie się pierwszych ogłoszeń (po upływie ok. jednego miesiąca od momentu rozpoczęcia okresu składania oświadczeń)³². I tak:

- wezwania Zarządu Pekao SA, skierowane do pracowników banków Grupy Pekao SA, zatrudnionych w tych bankach w dniu ich przekształcenia z banku państwowego w spółkę akcyjną, zamieszczone zostały w gazecie „Rzeczpospolita” w dniu 9 maja 1997 r., a w prasie regionalnej 12 maja 1997 roku.
- wezwania Zarządu PBK S.A. do składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji przez uprawnione osoby ukazało się w dniach 13 i 14 maja 1997 r. w „Rzeczpospolitej” i „Gazecie Wyborczej”.

Z ustaleń kontroli wynika, że Ministerstwo Skarbu Państwa nie prowadziło monitoringu publikowania wezwań³³ i w związku z tym, nie kontrolowało ich treści. Zgodnie z przepisami § 3 ust. 1 i § 8 ust. 1 i 5 rozporządzenia z dnia 3 kwietnia 1997 r., do zamieszczenia ww. wezwań i ogłoszeń zobowiązany był Minister Skarbu Państwa. W praktyce były one kierowane do publikacji, w imieniu Ministra Skarbu Państwa, przez prywatyzowane banki. Należy podkreślić, że do czasu przeprowadzenia kontroli, Biuro ds. Udostępniania Akcji (BUA) nie posiadało dowodów realizacji obowiązków, wynikających z przytoczonych przepisów³⁴.

6.3.2. Sporządzenie list uprawnionych pracowników

Procedura udostępniania akcji w PBK SA i bankach Grupy Pekao SA zakładała dwukrotne sporządzenie listy uprawnionych. Po raz pierwszy lista tworzona była po upływie okresu składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji wraz z zaświadczeniami o okresie zatrudnienia w banku do dnia jego przekształcenia w spółkę akcyjną. Lista ta zawierała informacje o liczbie uprawnionych pracowników, imionach i nazwiskach pracowników oraz zaliczonym im okresie zatrudnienia, liczbie wyodrębnionych grup stażowych, a także informacje o sposobie i terminach wnoszenia i rozpatrywania reklamacji.

Ponownie lista uprawnionych sporządzana była po ukazaniu się ogłoszenia o przystąpieniu do nieodpłatnego zbywania akcji. Lista ta, w stosunku do listy wcześniejszej, uzupełniona była o okres zatrudnienia osoby uprawnionej od dnia przekształcenia banku w spółkę akcyjną do dnia zamieszczenia ww. ogłoszenia. Lista

³² Było to m.in. skutkiem 2 - 3 tygodniowych opóźnień w zleceniu bankom dokonania ww. wezwań przez Ministra Skarbu Państwa.

³³ Dotyczy to również ogłoszeń o przystąpieniu do zbywania akcji.

³⁴ O przekazanie stosownych ogłoszeń prasowych, BUA zwróciło się do PBK SA i Pekao SA dopiero w trakcie kontroli NIK.

sporządzana była z uwzględnieniem podziału pracowników na wyodrębnione grupy, z podaniem liczby akcji przypadających na daną grupę, liczby pracowników zaliczonych do danej grupy oraz liczby akcji przypadających na jednego pracownika w grupie.

W toku kontroli ustalono, że czynności w zakresie przyjmowania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji, przyjmowania zaświadczeń o okresach zatrudnienia oraz ustalenia listy osób uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji wykonane zostały przez PBK SA (obie listy) oraz Pekao SA (pierwsza lista) prawidłowo i w przewidzianych terminach. I tak:

- w PBK SA pierwsza wersja listy uprawnionych pracowników wywieszona została 18 lipca 1997 r. (obejmowała ona 3.491 nazwisk osób uprawnionych, zaliczonych do pierwszych dwóch grup stażowych). Druga wersja pierwszej listy została przedstawiona 21 października 1997 r., tj. w ciągu 14 dni od upływu terminu składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji (zawierała ona 3.619 nazwisk uprawnionych, zakwalifikowanych do wszystkich 7 grup stażowych). Druga lista uprawnionych pracowników została przygotowana w dniu 1 grudnia 1997 r., tj. w terminie określonym w ogłoszeniu o przystąpieniu do zbywania akcji pracownikom (zawierała 3.648 nazwisk w 7 grupach).
- w Pekao SA pierwsza wersja listy uprawnionych pracowników zatrudnionych w BDK SA, PBKS SA i PBG SA w dniu ich przekształcenia w spółkę akcyjną, została wywieszona 21 lipca 1997 roku. Druga wersja pierwszej listy została przedstawiona w dniu 7 listopada 1997 roku. Lista pracowników, dla których termin składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji upływał w dniu 2 stycznia 1998 r., przedstawiona została w dniu 15 stycznia 1998 r. (obejmowała ona 20.971 osób). Druga lista uprawnionych pracowników została wywieszona w dniu 20 lipca 1998 r., tj. w terminie określonym w ogłoszeniu o przystąpieniu do zbywania akcji pracownikom.

W odniesieniu do Banku Pekao SA wystąpiły jednak istotne nieprawidłowości, których skutkiem było nieuzasadnione rozdysponowanie należących do Skarbu Państwa 42.629 szt. akcji, co spowodowało - w ocenie NIK – uszczerbek w majątku Skarbu Państwa³⁵. Przyczyną tego było niezamieszczenie na ostatecznej liście uprawnionych pracowników do nieodpłatnego nabycia akcji Banku Pekao S.A. 99

³⁵ Wartość rynkowa 42.629 szt. akcji według ceny na GPW w dniu 31 sierpnia 1999 r. (44,60 zł) wynosiła 1.990.453,4 zł.

osób, które – po prawidłowym złożeniu oświadczenia o zamiarze nabycia akcji Banku wraz z zaświadczeniem o okresie zatrudnienia – złożyły oświadczenie o skorzystaniu z prawa do nieodpłatnego nabycia akcji w innej prywatyzowanej spółce. W rezultacie pominięcia na omawianej liście powyższych osób, przypadające na nie akcje (42.629 szt.)³⁶ zostały rozdzielone pomiędzy pozostałych uprawnionych pracowników. Akcje te powinny były pozostać w gestii Skarbu Państwa, co byłoby zgodne z § 8 ust. 6 rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 roku. Przepis ten stanowi bowiem, że ostateczna lista uprawnionych pracowników obejmuje wszystkie osoby, o których mowa w art. 2 pkt 5 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, tj. osoby, które złożyły w spółce w wymaganym ustawą terminie oświadczenie o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji, wraz z zaświadczeniem o okresie zatrudnienia w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym.

Należy nadmienić, że o fakcie niezamieszczenia na ostatecznej liście powyższych osób (99), Pekao S.A. poinformowało w dniu 21 października 1998 r. Biuro ds. Udostępniania Akcji MSP. Pomimo posiadania takiej informacji, w dniu 27 października 1998 r. Biuro ds. Udostępniania Akcji MSP zaakceptowało końcową wersję przedmiotowej listy. Tak więc, zaakceptowanie tej listy przez Ministerstwo Skarbu Państwa, było sprzeczne z zasadami określonymi w rozporządzeniu Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r., a rozdysponowanie 42.629 szt. akcji skutkować może w przyszłości brakiem możliwości ewentualnego zaspokojenia roszczeń pracowników, występujących z powództwami sądowymi³⁷.

W przypadku Banku Handlowego SA sporządzenie wykazu pracowników uprawnionych do nabycia akcji w transzy pracowniczej, łącznie z liczbą punktów przypadającą na każdego pracownika, było obowiązkiem Zarządu Banku (pracownicy nie byli zobligowani do składania oświadczeń o zamiarze nabycia akcji). Powyższe zestawienie miało zostać opracowane w ciągu dwóch tygodni od dnia rozpoczęcia zbywania akcji przez Skarb Państwa w pierwszej ofercie publicznej (tj. od dnia 21 czerwca 1997 r.). W tym samym terminie uprawnieni mieli być powiadomieni indywidualnie o przyznanej wstępnie liczbie punktów. Kontrola nie wykazała nieprawidłowości związanych ze sporządzeniem listy uprawnionych pracowników w BH SA. Na liście tej znalazło się 4.389 osób.

³⁶ Bez 127 szt. akcji, które jako niepodzielne, pozostawiono w posiadaniu Skarbu Państwa.

³⁷ W toku kontroli ustalono, że w III kwartale 1998 r. wpłynęły do Departamentu Zastępstwa Procesowego MSP powiadomienia o skierowaniu 4 spraw na drogę sądową, z powództw pracowników banków Grupy Pekao S.A., o ustalenie prawa do nieodpłatnego nabycia akcji lub wydanie akcji Banku Pekao S.A.

6.3.3. Ustalenie liczby akcji i ich podział pomiędzy grupy pracowników

Kontrola wykazała, że we wszystkich badanych bankach została prawidłowo określona ilość akcji udostępnianych pracownikom. I tak:

- w PBK SA kapitał akcyjny (wg stanu sprzed zbycia pierwszych akcji na zasadach ogólnych, tj. przed 12.10.1997 r.), wynosił 108 mln zł i dzielił się na 21.600.000 akcji o wartości nominalnej 5 zł każda akcja. Pracownikom przysługiwało prawo nabycia do 15% akcji banku, tj. maksymalnie 3.240.000 akcji o łącznej wartości nominalnej 16,2 mln zł³⁸;
- kapitał akcyjny Pekao SA (wg stanu sprzed zbycia pierwszych akcji na zasadach ogólnych, tj. przed 20.06.1998 r.), wynosił 137,65 mln zł i dzielił się na 137.650.000 akcji o wartości nominalnej 1 zł każda akcja, z czego Skarb Państwa był właścicielem 137.110.000 akcji o wartości nominalnej 137,11 mln zł. Pracownikom przysługiwało prawo nabycia do 15% akcji banku należących do Skarbu Państwa, tj. maksymalnie 20.566.500 akcji o łącznej wartości nominalnej 20.566.500 zł³⁹.
- w Banku Handlowym SA do sprzedaży pracownikom przeznaczono 4.641.000 akcji banku. Ponieważ kapitał akcyjny BH SA dzielił się na 65.000.000 akcji (zgodnie z § 29 statutu BH SA z dnia 15.04.1997 r.), liczba akcji w transzy pracowniczej stanowiła dokładnie 7,14% ogólnej liczby akcji banku.

Kontrola nie wykazała nieprawidłowości przy podziale akcji na poszczególne grupy uprawnionych pracowników. W PBK SA i bankach Grupy Pekao SA liczba akcji określona została przez związki zawodowe (działające w tych spółkach) w porozumieniu z zarządami banków. Grupy pracowników zostały wyodrębnione na podstawie łącznych okresów zatrudnienia uprawnionych osób przed i po przekształceniu tych banków w spółki akcyjne, a przypadająca na każdą z osób zaliczonych do tej samej grupy ilość akcji była taka sama.

W Banku Handlowym SA liczba akcji przypadających na każdą z uprawnionych osób wyliczana była indywidualnie, w oparciu o wynagrodzenie zasadniczego i stażu pracy. Procedura wyliczenia liczby akcji została określona w „Regulaminie nabywania

³⁸ Wartość ta była niższa od kwoty obliczonej zgodnie z art. 36 ust. 2 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (iloczyn liczby uprawnionych pracowników /3647/ oraz kwoty 18 średnich wynagrodzeń miesięcznych w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat z zysku z okresu kwiecień - wrzesień 1997 r. /18 x 1.126,70 zł/, która wynosiła 73.963.348,20 zł.

³⁹ Wartość ta również była niższa od kwoty obliczonej zgodnie z art. 36 ust. 2 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (iloczyn liczby uprawnionych pracowników /28.272/ oraz kwoty 18 średnich wynagrodzeń miesięcznych w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat z zysku z okresu grudzień 1997 - maj 1998 r. /18 x 1.268,56 zł/, która wynosiła 645.565.109,76 zł.

akcji przez pracowników BH SA w ramach oferty publicznej”, uchwalonym przez Radę Banku i zatwierdzonym przez Ministra Skarbu Państwa. Stwierdzono, że BH SA poprawnie zrealizował postanowienia przedmiotowego regulaminu. Wśród 4.389 uprawnionych pracowników rozdysponowano wszystkie akcje (tj. 4.641.000), z transzy pracowniczej.

Należy podkreślić, że określony w rozporządzeniu Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. tryb nieodpłatnego nabywania akcji przewidywał dwukrotne przeprowadzenie procedury reklamacyjnej⁴⁰. Kontrola wykazała, że zarówno w PBK SA⁴¹, jak i w Pekao SA⁴², reklamacje rozpatrywane były właściwie pod względem merytorycznym i w wymaganej formie pisemnej. Termin rozpatrzenia reklamacji przekroczony został tylko w przypadku jednej listy w Pekao SA. Przekroczenie terminu dotyczyło 5% reklamacji i nie wywołało negatywnych następstw. Wśród przyczyn powyższego opóźnienia należy wskazać znaczną liczbę złożonych reklamacji (ze zwłoką rozpoznano 70 spośród 1401 reklamacji) oraz fakt, że reklamacje rozpatrywała jedna komisja⁴³. W obu bankach odrzucane były reklamacje złożone z przekroczeniem terminu.

W Banku Handlowym SA reklamacje mogły składać - zgodnie z regulaminem nabywania akcji tego banku przez pracowników - uprawnione osoby w ciągu dwóch tygodni po powiadomieniu o umieszczeniu ich na liście i przyznanej liczbie punktów. Stwierdzono, że reklamacje złożyły wyłącznie osoby, które nie były uprawnione do

⁴⁰ Po raz pierwszy, reklamacje mogły być składane po sporządzeniu listy uprawnionych pracowników na podstawie złożonych oświadczeń o zamiarze nabycia akcji. Reklamacje mogły dotyczyć pominięcia uprawnionego na liście lub sprostowania danych dotyczących okresu zatrudnienia w banku do czasu jego przekształcenia w spółkę akcyjną. Drugie postępowanie reklamacyjne przeprowadzane było po wywieszeniu list uprawnionych, sporządzonych po ogłoszeniu o przystąpieniu do zbywania akcji. W tym przypadku reklamacje mogły dotyczyć okresu zatrudnienia w banku po jego przekształceniu w spółkę. W obu sytuacjach reklamacje mogły być składane w terminie 14 dni od wywieszenia list, a ich rozpatrzenie wyczerpywało tok postępowania reklamacyjnego.

⁴¹ Ogółem złożonych zostało w PBK SA 277 reklamacji, co w stosunku do liczby uprawnionych pracowników stanowiło 7,6%. Dotyczyły one przede wszystkim okresów zatrudnienia w jednostkach NBP oraz wpisania na listę uprawnionych osób, które przeszły z pracy w oddziałach NBP na emeryturę lub rentę przed utworzeniem PBK. Uwzględnionych zostało 38% zgłoszonych reklamacji. Odrzucone zostały m.in. złożone w grudniu 1997 r. reklamacje dotyczące zaliczenia stażu pracy w oddziałach NBP, gdyż reklamacje w tym zakresie mogły być składane do dnia 5 listopada 1997 roku.

⁴² Ogółem w bankach Grupy Pekao SA złożonych zostało 1.671 reklamacji, co w stosunku do liczby uprawnionych pracowników stanowiło 5,9%. Uwzględnione zostały 123 reklamacje, co stanowiło 7,4% złożonych reklamacji.

⁴³ Powodowało to konieczność przesyłania do tej komisji dokumentów reklamacyjnych przez oddziały czterech banków Grupy Pekao SA, w których reklamacje były składane.

nabycia akcji BH SA⁴⁴. Kontrola nie wykazała nieprawidłowości związanych z rozpatrywaniem wniesionych reklamacji.

6.3.4. Ogłoszenie o przystąpieniu do zbywania akcji

Z ustaleń kontroli wynika, że PBK SA i Pekao SA poprawnie wywiązały się z obowiązku ogłoszenia (w imieniu Ministra Skarbu Państwa), o przystąpieniu do nieodpłatnego zbywania akcji uprawnionym pracownikom. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r., ogłoszenie takie powinno nastąpić w dniu zbycia przez Skarb Państwa pierwszych akcji na zasadach ogólnych oraz powinno zostać ponowione po upływie połowy okresu do nabywania akcji⁴⁵. I tak:

- zbycie pierwszych akcji PBK SA na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 12 października 1997 roku. Ogłoszenie Zarządu PBK SA o przystąpieniu do nieodpłatnego zbywania akcji uprawnionym pracownikom ukazało się w dzienniku „Rzeczpospolita” 17 października 1997 r. oraz w „Gazecie Wyborczej”- Gazecie Stołecznej - 18 października 1997 roku. Jego treść została także przekazana do oddziałów Banku. W dniach 12, 17 i 18 lutego 1998 r. w „Rzeczpospolitej” oraz w „Gazecie Wyborczej” zamieszczone zostało ogłoszenie Zarządu PBK SA, zawierające informacje w sprawie organizacji zawierania umów nieodpłatnego nabywania akcji Banku przez uprawnione osoby oraz zasad wydawania tym pracownikom akcji Banku, nawiązujące do ogłoszenia o przystąpieniu do nieodpłatnego zbywania akcji. Do oddziałów Banku treść ogłoszenia została przekazana w dniu 10 lutego 1998 r. Ponieważ prawie wszyscy uprawnieni pracownicy podpisali umowy do dnia 23 lutego 1998 r., tj. przed upływem połowy okresu nabywania akcji (który przypadał w dniu 12 kwietnia 1998 r.), nie zostało ponowione ogłoszenie o przystąpieniu do zbywania akcji z października 1997 roku;
- zbycie pierwszych akcji Pekao SA na zasadach ogólnych nastąpiło w dniu 20 czerwca 1998 roku. Ogłoszenie Zarządu Pekao SA o przystąpieniu do nieodpłatnego zbywania akcji uprawnionym pracownikom ukazało się w „Rzeczpospolitej”, „Gazecie Wyborczej” oraz w prasie lokalnej w wydaniu z dnia 20-21 czerwca 1998 roku. Ogłoszenie zostało ponowione w prasie po upływie połowy okresu nabywania akcji, tj. w dniach 19-20 grudnia 1998 r.

⁴⁴ Tzn. pracownicy BH SA, którzy przeszli na emeryturę lub rentę przed przeprowadzeniem prywatyzacji oraz jeden pracownik, który rozwiązał stosunek pracy przed dniem dopuszczenia akcji Banku do publicznego obrotu.

⁴⁵ Prawo do nieodpłatnego nabycia akcji powstawało po upływie 3 miesięcy od dnia zbycia pierwszych akcji na zasadach ogólnych i wygasało po upływie 6 miesięcy po powstaniu tego prawa.

oraz 8 stycznia 1999 roku. Treść ponowionego ogłoszenia w znacznym stopniu różniła się jednak od treści ogłoszenia pierwotnego. Pominięte zostały informacje dotyczące składania zaświadczeń o okresie zatrudnienia oraz możliwości wnoszenia reklamacji do listy uprawnionych. Wprowadzone do ogłoszenia zostały natomiast informacje dotyczące organizacji zawierania umów nabycia akcji. Umowy te można było podpisywać od dnia 21 stycznia 1999 r. do dnia 20 marca 1999 roku.

W świetle wyników kontroli należy zwrócić uwagę, iż nie znajduje uzasadnienia wymaganie (wynikające z przepisu § 8 rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r.), aby zakres treści ogłoszenia o przystąpieniu do zbywania akcji, ponawianego po upływie połowy okresu nabywania akcji, był identyczny z zakresem treści ogłoszenia pierwotnego⁴⁶. Zdaniem NIK, treść ponawianego ogłoszenia nie powinna zawierać postanowień dotyczących możliwości wnoszenia reklamacji oraz składania zaświadczeń o okresie zatrudnienia⁴⁷. Wynika to z faktu, że zamieszczenie w ponowionym ogłoszeniu powyższych zapisów może grozić wznowieniem procedury ustalania listy uprawnionych pracowników i liczby przypadających im akcji, już po ustaleniu ostatecznych rozstrzygnięć w tym zakresie i rozpoczęciu zbywania akcji.

6.3.5. Zawarcie umów zbycia akcji

Ostatnim etapem procesu udostępniania uprawnionym pracownikom akcji PBK SA i Grupy Pekao SA było zawarcie z tymi pracownikami umów zbycia akcji⁴⁸. Do ich zawarcia uprawnione były osoby umieszczone na ostatecznej liście uprawnionych pracowników. Umowa mogła być zawarta w okresie 6 miesięcy następujących po upływie 3 miesięcy od dnia zbycia przez Skarb Państwa pierwszych akcji banku na zasadach ogólnych. Do czasu zakończenia kontroli upłynął okres podpisywania umów w PBK SA. Natomiast w bankach Grupy Pekao SA nie rozpoczęto jeszcze zawierania

⁴⁶ W § 8 ust.2 rozporządzenia z dnia 3 kwietnia 1997 r. m.in. postanowiono, że treść ogłoszenia Ministra Skarbu Państwa o przystąpieniu do nieodpłatnego zbywania akcji powinna zawierać pouczenie o sposobie i terminach wnoszenia oraz rozpatrywania reklamacji do listy uprawnionych pracowników, dotyczących okresu zatrudnienia w spółce powstałej w wyniku komercjalizacji, a także oznaczenie terminu i miejsca złożenia przez uprawnionego pracownika zaświadczenia o okresie zatrudnienia w spółce powstałej w wyniku komercjalizacji. Paragraf 8 ust. 5 ww. rozporządzenia nakazuje ponowienie ogłoszenia po upływie połowy okresu do nabywania akcji.

⁴⁷ Takie ograniczenie treści ponawianego ogłoszenia zastosowały w praktyce kontrolowane banki.

⁴⁸ Treść umowy ustalana była - na podstawie wzoru opracowanego w Ministerstwie Skarbu Państwa - przez zainteresowane banki z Biurem ds. Udostępniania Akcji i Departamentem Prawnym MSP. Do umowy załączano oświadczenie pracownika o nieskorzystaniu z uprawnienia do nieodpłatnego nabycia akcji w innej spółce oraz oświadczenie o zapoznaniu się z ograniczeniami w obrocie nieodpłatnie nabytymi akcjami.

umów, gdyż zbycie akcji tego banku na zasadach ogólnych nastąpiło w czerwcu 1998 roku⁴⁹.

W toku kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości przy zawieraniu umów zbycia akcji w PBK SA. W Pekao SA stwierdzono natomiast, że z opóźnieniem miał rozpocząć się proces zawierania umów przez uprawnionych pracowników, który w konsekwencji został skrócony do 2 miesięcy. Podstawę do powyższych ocen dają następujące ustalenia w tych bankach:

- w PBK SA umowy podpisywane były od dnia 5 lutego 1998 r. do dnia 13 lipca 1998 r., tj. do dnia, po którym prawo do nieodpłatnego nabycia akcji wygasło. Ogółem podpisano 3.637 umów, ponieważ 10 uprawnionych osób zrezygnowało z prawa do nieodpłatnego nabycia akcji Banku. Uprawniony pracownik podpisując umowę nieodpłatnego zbycia akcji składał pisemne oświadczenie o nieskorzystaniu z prawa do nieodpłatnego nabycia akcji w innej spółce oraz o znajomości przepisów art. 38 ust. 3 i 4 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Jeden egzemplarz umowy Departament Rozwoju Kadr PBK SA przekazywał do Biura Maklerskiego PBK SA. Uprawniony pracownik, odbierając świadectwo depozytowe w odpowiednim Punkcie Obsługi Klienta Biura Maklerskiego, otrzymywał umowę nieodpłatnego nabycia akcji.
- w bankach Grupy Pekao SA okres zawierania umów z Ministrem Skarbu Państwa został faktycznie ograniczony do dwóch miesięcy (od 21 stycznia 1999 do 20 marca 1999 r.), mimo iż powinien on trwać od dnia 20 września 1998 roku. Skrócenie okresu podpisywania umów nabycia akcji spowodowane zostało przeciągającymi się uzgodnieniami Banku Pekao SA z Ministerstwem Skarbu Państwa m.in. w sprawie procedury zawierania przedmiotowych umów.

Zakup akcji w transzy pracowniczej Banku Handlowego SA następował na podstawie złożonego przez pracownika zlecenia zakupu akcji pracowniczych⁵⁰. Zlecenia te przyjmowane były przez upoważnione osoby w jednostkach organizacyjnych Banku i przekazywane do Centrum Operacji Kapitałowych (COK) BH SA⁵¹. Wskazana na zleceniu liczba nabywanych akcji pracowniczych

⁴⁹ W związku z zawieraniem przedmiotowych umów, krytycznie należy ocenić fakt, że Ministerstwo Skarbu Państwa nie posiadało kopii tych umów, ani też nie prowadziło rejestru takich umów. Wynikało to m.in. z nieprzygotowania dla Biura ds. Udostępniania Akcji odpowiednich pomieszczeń (archiwum) dla przechowywania tego rodzaju dokumentacji.

⁵⁰ Akcje BH SA zakupiło 4.370 pracowników. Spośród uprawnionych osób - 19 nie złożyło w terminie zleceń zakupu i nie nabyło akcji.

⁵¹ Zlecenie mogło być także przesłane przez pracownika do COK BH SA pocztą.

nie mogła być wyższa niż limit określony indywidualnie dla każdego pracownika i podany na wykazie uprawnionych pracowników. Zapłata za nabywane akcje musiała być dokonana najpóźniej w momencie złożenia zlecenia. Okres przyjmowania zleceń rozpoczynał się w dwa miesiące po rozpoczęciu zbywania akcji przez Skarb Państwa w pierwszej ofercie publicznej, tj. w dniu 21 sierpnia 1997 r., i trwał przez 3 miesiące, tj. do dnia 21 listopada 1997 roku.

Kontrola nie wykazała nieprawidłowości w zakresie realizacji zakupu akcji w transzy pracowniczej BH SA. Nienależycie natomiast były realizowane niektóre postanowienia trójstronnej umowy zawartej w dniu 16 maja 1997 r. pomiędzy MSP, BH SA i COK BH SA. W umowie tej m.in. nałożono na COK obowiązek przysyłania do Ministerstwa Skarbu Państwa sprawozdań z rozliczenia sprzedaży akcji Banku, niezwłocznie po jej zakończeniu. Mimo iż COK nie przekazało (po zakończeniu w listopadzie 1997 r. sprzedaży akcji), raportu o ostatecznej liczbie akcji sprzedanych w transzy pracowniczej i tym samym nie wypełniło umownych obowiązków wobec Ministerstwa Skarbu Państwa, to ani Departament Prywatyzacji Spółek i Restrukturyzacji, ani powołany w styczniu 1998 r. w jego miejsce Departament Spółek Strategicznych i Instytucji Finansowych, nie interweniowały w tej sprawie⁵².

*

* *

Niezależnie od wcześniej przedstawionych zastrzeżeń do działalności jednostek organizacyjnych Ministerstwa Skarbu Państwa⁵³, którym powierzono wykonywanie zadań związanych z realizacją procesu udostępniania pracownikom akcji prywatyzowanych banków, krytycznie należy również ocenić wywiązywanie się Ministerstwa z obowiązku terminowego udzielania odpowiedzi na kierowane pod jego adresem zapytania prywatyzowanych banków i uprawnionych pracowników. Podstawę do takiej oceny stanowią m.in. następujące ustalenia:

- na pismo PBK SA z dnia 3 czerwca 1997 r. w sprawie uwzględniania okresu urlopu bezpłatnego przy określaniu stażu pracy dla celów związanych z nabyciem akcji, Zespół ds. Nieodpłatnego Udostępniania Akcji Uprawnionym Pracownikom (ZNUA) udzielił odpowiedzi dopiero w dniu 26 sierpnia 1997 roku;

⁵² Dane o liczbie osób, które nabyły akcje w transzy pracowniczej oraz o liczbie akcji sprzedanych pracownikom, COK przekazał Ministerstwu Skarbu Państwa dopiero w dniu 30 października 1998 r. na skutek zapytania Departamentu Administracyjno-Budżetowego MSP o terminy przekazania środków pieniężnych z tytułu zapłaty za akcje sprzedane w ramach tej transzy.

⁵³ Dotyczących m.in. współpracy z zarządami spółek, nadzorowania procesu sporządzania list uprawnionych, prowadzenia rejestru i gromadzenia umów nieodpłatnego zbycia akcji.

- na pismo pracowników PBK SA, reprezentowanych przez związki zawodowe, przekazane w dniu 30 września 1997 r. ZNUA odpowiedział dopiero po czterech miesiącach, tj. w dniu 26 stycznia 1998 roku;
- na pisma Zarządu Banku Pekao SA z dnia 30 marca 1998 r. oraz z dnia 24 sierpnia 1998 r. w sprawie uzgodnienia harmonogramu przeprowadzenia nieodpłatnego udostępnienia akcji, Biuro ds. Udostępniania Akcji udzieliło odpowiedzi dopiero w dniu 16 grudnia 1998 r., tj. w trzy miesiące po rozpoczęciu sześciomiesięcznego okresu zawierania przez pracowników umów nabycia akcji;
- na 93 pism skierowanych w latach 1997-1998 do Ministerstwa przez niezadowolonych pracowników i emerytów prywatyzowanych banków, odpowiedzi na 35 pism udzielono po upływie co najmniej 2 miesięcy, w tym na 4 pisma - po ponad czterech miesiącach, a na 3 - po ponad sześciu miesiącach. Ponadto do otrzymanej korespondencji nie były załączone ani kopie udzielonej odpowiedzi, ani wzmianki o jej przekazaniu. Uzupełnienie dokumentacji w tym zakresie dokonano dopiero w trakcie kontroli NIK.

Stwierdzono, że nieterminowość w przekazywaniu przez Ministerstwo Skarbu Państwa odpowiedzi na zapytania banków i pracowników m.in. skutkowałą:

- w przypadku Banku Pekao SA - opóźnionym (a przez to skróconym) o ponad 3 miesiące rozpoczęciem procesu zbywania akcji pracownikom;
- w przypadku PBK SA - niemożliwością zapoznania się przez pracowników Banku z opinią Departamentu Prawnego MSP (dotyczącą zaliczania stażu pracy osobom zatrudnionym uprzednio w oddziałach NBP) przed upływem określonego w ustawie o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych terminu składania zaświadczeń o okresie zatrudnienia (termin ten upływał w dniu 8 października 1998 r) i ewentualnego złożenia reklamacji.

6.4. Rezultaty procesu udostępniania pracownikom akcji skontrolowanych banków

Z przedstawionych ustaleń kontroli wynika, że we wszystkich badanych bankach liczba akcji przeznaczonych przez Skarb Państwa do zbycia pracownikom została określona na poziomie dopuszczonym przez obowiązujące przepisy i była równa (bądź

bardzo bliska) maksymalnej liczbie akcji podlegającej udostępnieniu oraz przekazanej uprawnionym pracownikom⁵⁴.

W konsekwencji Skarb Państwa rozdysponował pomiędzy 36.182 uprawnionych pracowników akcje trzech skontrolowanych banków, których łączna wartość nominalna wynosiła 55.257.125 zł, a wartość rynkowa⁵⁵ - ok. 1.477,9 mln zł. Szczegółowe rozdysponowanie akcji w poszczególnych bankach przedstawiało się następująco⁵⁶:

- w PBK SA przeznaczono dla uprawnionych pracowników 3.240.000 akcji. Ostatecznie 3.637 uprawnionych osób nabyło 3.239.796 akcji. Wartość nominalna nabytych akcji wynosiła 16.198.980 zł, a wartość rynkowa - ok. 294,8 mln zł. Pozostałe 204 akcje nie zostały zbyte, gdyż 10 uprawnionych osób zrezygnowało z podpisania umów i objęcia akcji (z powodu otrzymania akcji w innej spółce). Akcje te pozostały własnością Skarbu Państwa. Każda uprawniona osoba nabyła przeciętnie 890,79 akcji. Najmniejsza nabywana liczba akcji wynosiła 6, a największa 1350. Wartość rynkowa tych akcji wynosiła odpowiednio: 546 zł i 122.850 zł, natomiast według ceny sprzedaży jednej akcji w ofercie publicznej w Transzy Małych Inwestorów (65,50 zł), na jednego pracownika przypadły akcje o wartości: średniej - 58.346,61 zł, najmniejszej - 393 zł, największej - 88.425 zł.
- w BH SA pomiędzy pracowników rozdzielono prawo nabycia wszystkich 4.641.000 akcji wydzielonych w transzy pracowniczej. Z puli tej 4.370 osobom sprzedane zostały 4.622.943 akcje, czyli 7,11% ogólnej liczby akcji. Łączna wartość rynkowa sprzedanych akcji wynosiła ok. 265,8 mln zł. Dziewiętnaście uprawnionych osób nie złożyło zleceń zakupu akcji w wymaganym terminie. Nie sprzedane 18.057 akcji pozostały własnością Skarbu Państwa. Akcje Banku w transzy pracowniczej, sprzedawane były po cenie równej wartości nominalnej akcji, tj. po 4 zł za 1 akcję. Należność za wszystkie akcje sprzedane pracownikom Banku w łącznej kwocie 18.491.772 zł została wpłacona na rachunek Ministerstwa Skarbu Państwa w grudniu 1997 r., tj. w ciągu miesiąca po zakończeniu przyjmowania wpłat za akcje. Każda uprawniona osoba zakupiła przeciętnie 1.057,88 akcji (za kwotę 4.231,5 zł). Najmniejsza liczba zakupionych akcji wynosiła 2 (za 8 zł), a największa 3.172 akcje (za 12.688 zł). Wartość rynkowa tej liczby akcji wahała się od 115 zł do 182.390 zł. Według ceny sprzedaży jednej akcji

⁵⁴ Nie dotyczy to Pekao SA, którego akcje nie były zbywane przed zakończeniem kontroli.

⁵⁵ Według cen notowania giełdowego w dniu 31 sierpnia 1999 roku.

⁵⁶ Uzupełnieniem informacji w tym zakresie są dane zawarte w tabeli 1 i 2.

w ofercie publicznej w Transzy Inwestorów Indywidualnych (34,00 zł), na jednego pracownika przypadły akcje o wartości: średniej - 35.967,92 zł, najmniejszej - 68 zł, największej - 107.848 zł.

- w bankach Grupy Pekao SA rozdysponowano 20.566.373 akcji (spośród 20.566.500 akcji stanowiących pulę pracowniczą) pomiędzy 28.175 uprawnionych pracowników. Pozostałe 127 akcji było niepodzielne na grupy uprawnionych, przy zachowaniu wymogu równej liczby akcji dla każdej osoby w grupie. Na każdą uprawnioną osobę przypadało średnio 729,95 akcji, najmniej 100 akcji, a najwięcej 1504 akcje. Wartość rynkowa akcji przypadająca na jedną osobę wahała się od 4.460 zł do 67.078 zł, natomiast według ceny sprzedaży akcji w ofercie publicznej (45,00 zł), jednemu uprawnionemu przysługiwały akcje o wartości: średniej - 32.847,75 zł, najmniejszej - 4.500 zł i największej - 67.680 zł.

W związku z wynikami kontroli, podkreślenia wymaga również fakt, że w Banku Handlowym SA pracownicy zatrudnieni w jednostkach zagranicznych Banku i otrzymujący wynagrodzenie na poziomie średnim dla oddziałów zagranicznych, nabyli przeciętnie 2,5-krotnie więcej akcji niż pracownicy o takim samym stażu pracy, lecz zatrudnieni i otrzymujący wynagrodzenie w oddziałach krajowych. W rezultacie spośród 18 osób, które otrzymały prawo nabycia maksymalnej liczby akcji, 14 osób stanowili właśnie pracownicy jednostek zagranicznych Banku.

Przyczyną powyższego zjawiska było przyjęcie (w regulaminie przydziału akcji pracownikom Banku Handlowego w Warszawie SA) przy przyznawaniu punktów, które decydowały o ilości przydzielonych akcji, kryterium długości okresu zatrudnienia w Banku (maksymalnie 40 pkt. za staż pracy powyżej 9,5 roku) oraz kryterium wysokości otrzymywanego wynagrodzenia zasadniczego brutto (maksymalnie 100 pkt. za wynagrodzenie powyżej 9.900 zł). Za każdy punkt uprawnionym przysługiwało prawo nabycia ok. 22 akcji. W tej sytuacji przeciętna kwota wynagrodzenia pracowników zatrudnionych w placówkach zagranicznych Banku⁵⁷ dawała prawo do otrzymania maksymalnej ilości punktów (100). Oznaczało to, iż różnica ilości akcji możliwych do nabycia za średnie miesięczne wynagrodzenie (pomiędzy pracownikami krajowymi i zagranicznymi) wynosiła 1738 akcji⁵⁸.

⁵⁷ W styczniu 1997 r. wynosiła ona 10.607 zł. Dla porównania, przeciętna miesięczna kwota wynagrodzenia zasadniczego pracowników krajowych Banku, w styczniu 1997 r. wynosiła 2.013 zł, a za wynagrodzenie w tej wysokości przysługiwało 21 punktów.

⁵⁸ Przeciętna liczba akcji przyznanych pracownikom świadczącym pracę w placówkach zagranicznych Banku wynosiła 2.637, natomiast przeciętna liczba akcji nabytych przez wszystkich pracowników banku wyniosła 1058.

Zróżnicowanie wartości akcji przypadającej na jednego pracownika w każdym skontrolowanym banku, w zależności od przyjętej ceny odniesienia ilustrują dane zawarte w tabeli 1, natomiast zróżnicowanie pod względem liczby i wartości akcji w poszczególnych grupach stażowych w PBK SA oraz w Pekao SA przedstawiają dane tabeli 2.

Tabela 1. Wartość akcji przypadającej na jednego uprawnionego pracownika w zależności od przyjętej ceny

Lp.	Wartość akcji		Nazwa banku		
			PBK SA	Pekao SA	BH SA
1	2	3	4	5	6
1a.	wg wartości nominalnej	średnia	4.455	730	4.232
1b.		minimalna	30	100	8
1c.		maksymalna	6.750	1504	12.688
2a.	wg ceny sprzedaży	średnia	58.346	32.848	35.968
2b.	w ofercie publicznej	minimalna	393	4.500	68
2c.		maksymalna	88.425	67.680	107.848
3a.	wg ceny I-go notowania	średnia	71.708	40.150	40.094
3b.	giełdowego	minimalna	483	5.500	76
3c.		maksymalna	108.675	82.720	120.219
4a.	wg ceny notowania	średnia	60.588	30.295	49.826
4b.	giełdowego	minimalna	408	4.150	94
4c.		w dniu 31.03.99	maksymalna	91.800	62.416
5a.	wg ceny notowania	średnia	81.062	32.556	60.828
5b.	giełdowego	minimalna	546	4.460	115
5c.		w dniu 31.08.99	maksymalna	122.850	67.078
wartość nominalna			5,00	1,00	4,00
cena w ofercie publicznej (data)			65,50 (12.10.97)	45,00 (20.06.98)	34,00 (26.06.97)
cena w dniu I-go notowania (data)			80,50 (21.10.97)	55,00 (30.06.98)	37,90 (30.06.97)
cena na GPW w dniu 31.03.1999 r.			68,00	41,50	47,10
cena na GPW w dniu 31.08.1999 r.			91,00	44,60	57,50

Źródło: wyniki kontroli NIK

Tabela 2. Liczba i wartość akcji w poszczególnych grupach stażowych

Grupa	Staż pracy	Ilość akcji		Wartość akcji wg ceny w ofercie publicznej		Wartość akcji średnio za jeden rok stażu pracy	
		PBK SA	Pekao SA	PBK SA	Pekao SA	PBK SA	Pekao SA
I	< 1 roku	6	100	393	4.500	393	4.500
II	1-3 lata	20	231	1.310	10.395	655	5.175
III	3-5 lat	50	500	3.275	22.500	819	5.625
IV	5-10 lat	690	845	45.195	38.025	6.026	5.063
V	10-15 lat	946	1.101	61.963	49.545	4.958	3.960
VI	15-20 lat	1.201	1.300	78.666	58.500	4.495	3.344
VII	> 20 lat	1.350	1.504	88.425	67.680	< 4.421	< 3.375

Źródło: wyniki kontroli NIK

Z ustaleń kontroli wynika ponadto, że w rezultacie zastosowania w procesie udostępniania akcji pracownikom innych przepisów do każdego z trzech kontrolowanych banków, wystąpiły różnice w odsetku pracowników uczestniczących w tym procesie. O ile w Pekao SA i BH SA niemal wszyscy pracownicy zatrudnieni w tych bankach w okresie udostępniania akcji mieli możliwość nabycia akcji, to w PBK SA z udziału w nieodpłatnym zbyciu akcji mogło skorzystać jedynie ok. 40% pracowników zatrudnionych w tym Banku w październiku 1997 r., tj. w miesiącu, w którym kończył się okres zatrudnienia zaliczany przy ustalaniu uprawnień do nabycia akcji. Sytuacja ta była przede wszystkim skutkiem znacznego oddalenia w czasie momentu powstania uprawnienia do partycypacji w nabyciu akcji (przekształcenie banku w spółkę akcyjną - listopad 1991 r.), a momentem zbycia przez Skarb Państwa pierwszych akcji na zasadach ogólnych (prywatyzacji - październik 1997 r.)⁵⁹.

⁵⁹ Spośród 6.150 osób zatrudnionych w PBK SA (wg stanu na dzień 31.10.1997 r.), na liście uprawnionych do nabycia akcji znalazły się tylko 2.422 osoby. Wśród pozostałych 1.225 osób, spośród 3.647 osób umieszczonych na liście, emerytami i rencistami było w październiku 1997 r. 129 osób. Tak więc, 1096 osób nie było już w tym okresie pracownikami PBK SA.

OPIS POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO I DZIAŁAŃ PODJĘTYCH PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

Żadna z kontrolowanych jednostek nie zgłosiła zastrzeżeń do protokołu kontroli. Wystąpienia pokontrolne, zawierające oceny kontrolowanej działalności, a w uzasadnionych przypadkach także uwagi i wnioski w sprawie usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości i uchybień, zostały przekazane zarządom trzech kontrolowanych banków oraz Ministrowi Skarbu Państwa.

Z uprawnień wynikających z art. 61 ustawy o NIK skorzystał Minister Skarbu Państwa i zgłosił zastrzeżenia do otrzymanego wystąpienia pokontrolnego. Zastrzeżenia dotyczyły zawartych w wystąpieniu pokontrolnym krytycznych ocen NIK w następujących kwestiach:

- brak konsekwencji Ministerstwa w zaliczaniu pracownikom prywatyzowanych banków stażu pracy w przekształconych jednostkach organizacyjnych NBP;
- zatwierdzenie przez Ministra niezgodnej z przepisami ostatecznej listy uprawnionych pracowników do nabycia akcji Pekao SA;
- zatwierdzenie przez Ministra regulaminu udostępniania pracownikom akcji BH SA, w którym zostali uprzywilejowani pracownicy zatrudnieni w jednostkach zagranicznych Banku;
- niewłaściwe zabezpieczenie dokumentacji związanej z udostępnianiem akcji pracownikom.

Kolegium Najwyższej Izby Kontroli, uchwałą z dnia 26 maja 1999 r., uwzględniło tylko pierwsze z powyższych zastrzeżeń, uchylając zarzut dopuszczenia do stosowania niejednorodnych kryteriów przy zaliczaniu pracownikom prywatyzowanych banków stażu pracy w przekształconych jednostkach organizacyjnych NBP

Najwyższa Izba Kontroli została poinformowana przez BH SA o wykorzystaniu uwag zawartych w wystąpieniu pokontrolnym oraz o zrealizowaniu przekazanego wniosku pokontrolnego, dotyczącego zwiększenia przez Centrum Operacji Kapitałowych Banku dbałości przy realizacji zobowiązań wynikających z zawieranych umów udostępnienia akcji, w szczególności w zakresie informowania o przebiegu sprzedaży akcji. W wystąpieniach pokontrolnych skierowanych do dwóch pozostałych banków, wnioski nie były formułowane. Banki te przyjęły jednak przekazaną w wystąpieniach sugestię o potrzebie poinformowania osób, które skorzystały z prawa do nieodpłatnego nabycia akcji, o ciążyącym na tych osobach obowiązku podatkowym w przypadku zbycia przedmiotowych akcji.

Do Ministerstwa Skarbu Państwa (poza wnioskami przedstawionymi w rozdziale III niniejszej Informacji), skierowane zostały wnioski o charakterze organizacyjnym. Wnioski te dotyczyły podjęcia działań zapewniających terminowe udzielanie odpowiedzi na kierowaną do Ministerstwa korespondencję w sprawie procesów udostępniania akcji oraz obligatoryjnego i terminowego opracowywania regulaminów wewnętrznych departamentów MSP.

W odpowiedzi na wystąpienie pokontrolne (lipiec 1999 r.) Minister Skarbu Państwa poinformował NIK o podjęciu działań na rzecz realizacji wszystkich zgłoszonych wniosków. W ramach tych działań zwiększono nadzór nad przestrzeganiem terminowości wykonywania zadań dotyczących udostępniania akcji i wprowadzono usprawnienia organizacyjne w zakresie obiegu dokumentów w MSP. Ponadto planowane jest utworzenie w Biurze ds. Udostępniania Akcji MSP komórki organizacyjnej, która zajmowałaby się kontrolą wykonywania przez spółki czynności technicznych związanych z nieodpłatnym udostępnianiem akcji oraz weryfikacją dokumentacji przedstawianej przez spółki. Prowadzone są również prace nad zmianą § 8 ust. 5 rozporządzenia z dnia 3 kwietnia 1997 r., której celem jest sprecyzowanie elementów ogłoszenia, zamieszczanego w połowie okresu do nabywania akcji przez uprawnionych pracowników. Zaawansowane są także prace zmierzające do zaprowadzenia rejestru umów nieodpłatnego nabycia akcji oraz do rozpoczęcia gromadzenia i przechowywania zawartych umów. Poza tym, Minister Skarbu Państwa poinformował, iż aktualnie wszystkie departamenty MSP posiadają wewnętrzne

regulaminy organizacyjne, a w przypadku konieczności wprowadzenia zmian, niezbędne korekty będą dokonywane w obowiązujących terminach.

Dyrektor

Departamentu Finansów i Bankowości

Janusz Maj

Akceptuję:

Wiceprezes

Najwyższej Izby Kontroli

Jacek Jezierski

Zatwierdzam:

Prezes

Najwyższej Izby Kontroli

Janusz Wojciechowski

Warszawa, dnia **10.11.** 1999 r.

Załącznik 1.

WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH

1. Ustawa z dnia 31 stycznia 1989 r. - **Prawo bankowe** (Dz.U. z 1992 r. Nr 72, poz. 359, z 1993 r. Nr 6, poz. 29, Nr 28, poz. 127 i Nr 134, poz. 646, z 1994 r. Nr 80, poz. 369 i Nr 121, poz. 591, z 1995 r. Nr 4, poz. 18 i Nr 133, poz. 654, z 1996 r. Nr 19, poz. 61, Nr 75, poz. 357, Nr 90, poz. 406, Nr 106, poz. 446, Nr 149, poz. 703 oraz z 1997 r. Nr 23, poz. 117, Nr 24, poz. 119, Nr 71, poz. 449, Nr 88, poz. 554, Nr 121, poz. 769 i 770, Nr 137, poz. 926) - obowiązywała do 31 grudnia 1997 roku.
2. Ustawa z dnia 13 lipca 1990 r. **o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych** (Dz.U. Nr 51, poz. 298 i Nr 85, poz. 498, z 1991 r. Nr 60, poz. 253 i Nr 111, poz. 480, z 1994 r. Nr 121, poz. 591 i Nr 133, poz. 685 oraz z 1996 r. Nr 90, poz. 405 i Nr 106, poz. 496) - obowiązywała do 7 kwietnia 1997 roku.
3. Ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. **o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych** (Dz.U. Nr 118, poz. 561, Nr 156, poz. 770, z 1997 r. Nr 32, poz. 184, Nr 98, po. 603, Nr 106, poz. 673, Nr 121, poz. 770, Nr 141, poz. 945, Nr 137, poz. 926, z 1998 r. Nr 106, poz. 668 i z 1999 r. Nr 40, poz. 400) - obowiązuje od 8 kwietnia 1997 r. z tym, że przepisy m.in. rozdziału 2 działu IV „Uprawnienia pracowników do nabywania akcji” weszły w życie z dniem 22 października 1996 roku.
4. Ustawa z dnia 14 czerwca 1996 r. **o łączeniu i grupowaniu niektórych banków w formie spółki akcyjnej** (Dz.U. Nr 90, poz. 406, Nr 156, poz. 775, z 1997 r. Nr 121, poz. 770, Nr 140, poz. 999).
5. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. **Kodeks cywilny** (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm.).
6. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. - **Kodeks handlowy** (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.).
7. Rozporządzenie Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. **w sprawie szczególnych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników** (Dz.U. Nr 33, poz. 200).
8. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 1996 r. **w sprawie określenia przedsiębiorstw państwowych oraz jednoosobowych spółek Skarbu Państwa o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa** (Dz.U. Nr 157, poz. 792,

- z 1997 r. Nr 30, poz. 166, Nr 44, poz. 281) - obowiązywało do 14 października 1997 roku.
9. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 września 1997 r. **w sprawie określenia przedsiębiorstw państwowych oraz jednoosobowych spółek Skarbu Państwa w szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa** (Dz.U. Nr 126, poz. 806, z 1998 r. Nr 64, poz. 413) - obowiązuje od 15 października 1997 roku.
10. Uchwała Nr 18 Rady Ministrów z dnia 25 marca 1997 r. **w sprawie udzielenia zgody na prywatyzację i zezwolenia na szczególny tryb zbycia części akcji Banku Handlowego w Warszawie S.A.** (MP Nr 18, poz. 172).